

THEOSOFIA

Theosofie en Wetenschap

In dit nummer:

- *Renovatie van Blavatsky Bungalow Adyar,*
Michiel Haas
- *De wetenschap van verwondering,*
Tim Boyd
- *Wetenschap - verlichting en verblinding,*
Jacques Mahnich
- *Blavatsky in het licht van de wetenschap,*
Leslie Price
- *Theosofie en wetenschap: zijn ze tegenstrijdig?*
Antti Savinainen
- *Esoterische en wetenschappelijke visies op kosmogeenese,*
Pablo Sender
- *De voorwaarden voor occult onderzoek,*
Annie Besant

Vrijheid van denken

The Theosophical Society (Adyar) heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van, zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven.

Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid mag worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden.

Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar worden gemaakt of het stemrecht verliezen wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren.

Meningen of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van The Theosophical Society (Adyar) ernstig om deze fundamentele principes van de vereniging te verdedigen, te handhaven en ernaar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

THEOSOFIA

Jaargang 122 • nr. 1 - maart 2021
Driemaandelijks tijdschrift van de
Theosofische Vereniging in Nederland

Redactie
Saskia Campert
Wim Leys
Marianne Plokker (hoofdred)

Theosofische Vereniging
in Nederland
Tolstraat 154
1074 VM Amsterdam

Abonnementen
Nederland en België
voor 2020 - € 27,-

Daarbuiten worden
extra verzendkosten in
rekening gebracht.
Administratiekosten
bij herinnering € 5,-.
Losse nummers € 7,50
excl. verzendkosten.

Opmaak Theo Mondij

© 2021
Secretariaat redactie:
T.V.N.
Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk,
fotokopie, of op enig andere
wijze, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Inhoud

<i>Renovatie van Blavatsky Bungalow Adyar,</i> Michiel Haas	5
<i>De wetenschap van verwondering,</i> Tim Boyd	9
<i>Wetenschap - verlichting en verblinding,</i> Jacques Mahnich	13
<i>Blavatsky in het licht van de wetenschap,</i> Leslie Price	19
<i>Theosofie en wetenschap: zijn ze tegenstrijdig?</i> Antti Savinainen	29
<i>Esoterische en wetenschappelijke visies op kosmogeenese,</i> Pablo Sender	36
<i>De voorwaarden voor occult onderzoek,</i> Annie Besant	43
Berichten uit het land	52
Adressen Theosofische Vereniging	54

De Theosofische Vereniging in Nederland is niet
verantwoordelijk voor enigerlei mening in dit tijdschrift
tot uiting gebracht, tenzij verrat in een officieel document.

Theosofische boekhandel Adyar

Tolstraat 154 - 1074 VM Amsterdam - Telefoon: 020 676 5672

E-mail: books@theosofie.nl - Website: www.theosofie.nl

Open: woensdag t/m zaterdag van 13:00 - 17:00 uur

Anna Lemkow

Het Heelheid Principe

De Dynamiek van Heelheid in Wetenschap, Religie en Samenleving

416 bladzijden, softcover,

UTVN - Uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland

ISBN 9061750660 - Prijs € 15,00

Anna Lemkow bestrijkt een enorm terrein aan onderwerpen. Eerst behandelt zij de opkomst van de moderne wetenschap en de gevolgen die dat heeft gehad voor ons mens- en wereldbeeld. Daarna betreft zij de spirituele dimensie in haar betoog, waarbij zij ingaat op de verhouding van religie en wetenschap en de plaats van de mystiek in het geheel van de menselijke kennis. Tenslotte bespreekt zij uitvoerig de maatschappelijke ontwikkelingen die het gevolg zijn van de hoge vlucht van de technologie. Lemkow schetst de omtrekken van een politieke visie, die aangepast is aan de nieuwe tijd, waarin men inziet dat Oost en West, Noord en Zuid niet zonder elkaar kunnen leven.

Hans Joachim Störig

Geschiedenis van de Wetenschap

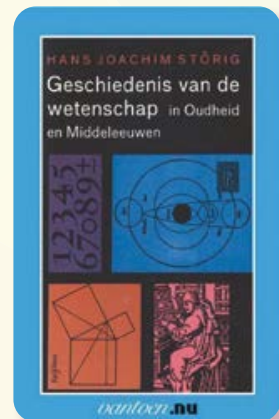
in Oudheid en Middeleeuwen

225 bladzijden, softcover,

Het Spectrum

ISBN: 9789031504220 - Prijs € 20,00

De geschiedenis der wetenschap in de meest uitgebreide zin, dus omvattend het geheel der gesystematiseerde menselijke kennis. Geeft een zo veelzijdig mogelijk beeld van de wetenschap in Oudheid en Middeleeuwen. Elke discussie over actuele problemen veronderstelt enige kennis van de historische ontwikkeling der wetenschap, omdat het juist de wetenschap is die het sterkst het aanzien der aarde gevormd heeft en van welke in hoge mate het toekomstige wel en wee der wereld afhangt.

Hans Joachim Störig

Geschiedenis van de Wetenschap

Van middeleeuwen tot negentiende eeuw

267 bladzijden, softcover,

Het Spectrum

ISBN: 9789031507986 - Prijs € 20,00

In aansluiting op de *Geschiedenis van de wetenschap in Oudheid en Middeleeuwen* wordt hier de periode geschetst tot de 19e eeuw. De Renaissance heeft een onvoorstelbaar grote invloed gehad op het denken en de wetenschap na de middeleeuwen, en leidde tot een vrijer en onafhankelijker denken. De boekdrukkunst gaf aan nieuwe gedachten een groter verspreiding. Störig tekent een beeld van wisselwerking tussen cultuur, wetenschap en maatschappelijk leven, een beeld dat reliëf geeft aan actuele problemen en dat laat zien hoezeer de ontwikkeling van de wetenschap ons huidige leven bepaald heeft en de toekomst van de mensheid bepalen zal.

Renovatie van Blavatsky Bungalow Adyar Michiel Haas

Michiel Haas is architect en al meer dan 40 jaar bezig met duurzaam en gezond bouwen, wonen en werken.

Hij was hoogleraar aan de Technische Universiteit Delft met de leerstoel Sustainability and Materials.

Hij is nauw betrokken bij het renovatieproject van Adyar.

Ontstaan van de Adyar Estate

De stichters van de in 1875 opgerichte Theosophical Society, Mw. Blavatsky en Col. Olcott, vertrokken vanuit van de Verenigde Staten naar India om zich daar te vestigen. Ze kwamen in 1879 aan in Bombay en verbleven daar enige tijd. Op zoek naar een goede vestigingsplaats kwamen ze in 1882 in Madras waar ze al snel de gewenste plek vonden. Ze kochten Huddleston Gardens op de zuidoever van de Adyar Rivier voor een zeer schappelijke prijs. Huddleston Gardens bestond uit drie gebouwen, het huidige Headquarters, River Bungalow aan de rechterzijde en Guesthouse aan de linkerzijde van het hoofdgebouw. Het terrein bestond uit 28 acres, ruim 11 hectare.

Headquarters in zijn oorspronkelijke staat bij aankoop in 1882

Later, in de periode dat Annie Besant President was, is het landgoed uitgebreid tot de huidige 257 acres, ruim 100 hectare, met de aankoop van omliggende terreinen. Bij deze aankopen is in 1907 Blavatsky Bungalow onderdeel van de Adyar Estate geworden.

Gebruik Blavatsky Bungalow

Blavatsky Bungalow is rond 1880 gebouwd en was onderdeel van een aankoop van land rond de oorspronkelijke Huddleston Gardens. Het gebouw is in de zestiger jaren van de vorige eeuw uitgebreid verbouwd. Er zijn toevoegingen gedaan zoals toiletten en douches, en sommige galerijen zijn dichtgemaakt. Blavatsky Bungalow werd sinds 1947 gebruikt om de School of the Wisdom te huisvesten die twee keer per jaar gedurende enige weken plaatsvindt. Tijdens de jaarlijkse conventie worden er delegates, deelnemers aan de conventie, gehuisvest en worden de ruimtes als slaapzalen gebruikt. Tot wel 60 mensen slapen dan in het gebouw. Ooit heeft de beroemdste dichter van India, Rabindranath Tagore, hier gelogeed.

In de loop van decennia is het gebouw aangetast door het heftige Indiase weer en gebrek aan adequaat onderhoud. Toen de huidige President Tim Boyd mij in de zomer van 2014 vroeg de renovatie van de Adyar Estate ter hand te nemen, werd Blavatsky Bungalow één van de vier prioriteiten.

De restauratie van Blavatsky Bungalow

Na een actie om geld voor de restauratie te verkrijgen en na voorbereidend werk, werd in 2017 begonnen met het werk. Uitgangspunt was de oorspronkelijke indeling, zonder de latere uitbreidingen. Al vrij snel werden er scheuren in de fundering zichtbaar. Gezien de korte afstand tot de rivier werd besloten de fundering te versterken.

Links een scheur in de fundering, rechts het schoonmaken van de muren van cement pleister

Eerdere schade van optrekkend vocht is in het verleden weggewerkt door nieuw cement stucwerk aan te brengen. Maar cement is water afsluitend waardoor het vocht er niet uit kon dampen, hetgeen tot verdere schade leidde. Dus al het cement stucwerk werd verwijderd en vervangen door kalkstuc dat kan ademen en zo een oorspronkelijke vorm van koeling mogelijk maakt. Deze natuurlijke koeling is weer terug gebracht tijdens de restauratie, het was een techniek die verloren was gegaan maar nu weer wordt toegepast in dit gebouw.

Door vele lekkages zijn een groot aantal houten balken door rot aangetast, sommige

moesten vernieuwd worden andere balken konden hersteld worden door nieuwe stukken in te brengen. Zelfs een deel van het dak is vernieuwd omdat de lekkage niet te verhelpen viel op een andere manier.

Links een deel van de houten balken en rechts wordt het dak vernieuwd

Eind 2018 werd Blavatsky Bungalow feestelijk geopend door de President Tim Boyd en inmiddels is het gebouw weer veel in gebruik voor bijeenkomsten. Het eerste resultaat van het grote renovatieproject van de Adyar Estate.

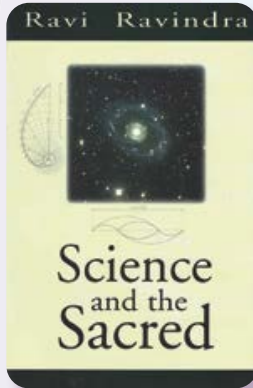
Achterzijde van Blavatsky Bungalow

Theosofische boekhandel Adyar

Tolstraat 154 - 1074 VM Amsterdam - Telefoon: 020 676 5672

E-mail: books@theosofie.nl - Website: www.theosofie.nl

Open: woensdag t/m zaterdag van 13:00 - 17:00 uur

Ravi Ravindra

Science and the Sacred

Eternal Wisdom in a Changing World

359 bladzijden, softcover,

Theosophical Publishing House, Adyar,

ISBN 8170593816 - Prijs € 11,50

Hoewel wetenschap en spiritualiteit vaak als onverenigbare grootheden worden beschouwd, hebben wij mensen vragen aan beide. We willen allemaal graag weten hoe de dingen in elkaar steken en hoe ze zijn ontstaan. Maar we vragen ons ook af wat de zin en het doel van ons leven is. De vraag die centraal staat in dit boek luidt: Wat vertelt de wetenschap mij over mezelf, over mijn plaats in de kosmos, over de zin van mijn bestaan?

Robert Robertson

Indra's Net

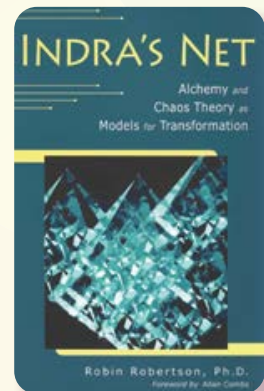
Alchemy and Chaos Theory as Models for Transformation

182 bladzijden, softcover,

Quest Books, USA,

ISBN 9780835608626 - Prijs € 15,75

Het beeld van Indra's net uit een boeddhistische sutra symboliseert het mysterie dat, door onze eigen transformatie, ieder van ons verenigd is met iedereen en al het andere. Auteur Robin Robertson vindt parallele modellen in de oude alchemie, die probeerde gewone metalen in goud te veranderen, en de moderne chaostheorie, die stelt dat kleine initiële veranderingen enorme en onverwachte resultaten kunnen hebben. Robinson laat duidelijk zien hoe deze twee systemen het patroon van innerlijke ontwikkeling in elke spirituele traditie onthullen.

Amit Goswami

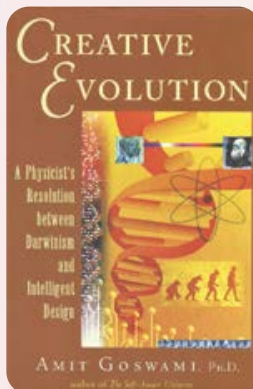
Creative Evolution

A Physicist's Resolution between Darwinism and Intelligent Design

339 bladzijden, hardcover,

Quest Books, U.S.A.,

ISBN 9780835608589 - Prijs € 24,75

Dr. Goswami's centrale thema is dat zuiver bewustzijn, niet materie, de primaire kracht in het universum is. Deze visie verschilt radicaal van de gangbare theorieën die evolutie zien als het resultaat van simpele fysische reacties. Het verschilt ook van de argumenten van hen die theorie van "intelligent design" aanhangen, die God als een soort klokkenmaker zien, die het universum heeft gemaakt.

De wetenschap van verwondering

Tim Boyd

Tim Boyd is International President
van de Theosophical Society Adyar.

Dit artikel verscheen in Quest Magazine,
voorjaar 2014 onder de titel
The Science of Wonder.

Een eerdere vertaling verscheen in
Theosofia van december 2014.

Net als veel andere spirituele groeperingen wereldwijd doet de Theosophical Society Adyar (TS) tegenwoordig veel moeite om te proberen de leringen en ervaringen van het spirituele leven in overeenstemming te brengen met de hedendaagse wetenschap. Het laatste wat iemand in onze tijd wil, is te worden beschouwd als 'onwetenschappelijk'. Deze druk om te knielen voor het altaar van de wetenschap is zowel een zegen als een vloek geweest bij het populariseren van waarheden betreffende bewustzijn en innerlijke leven.

De grote zegen van de wetenschap en van de wetenschappelijke methode die eraan ten grondslag ligt, is de kennisstructuur die in de loop van de tijd is opgebouwd. Deze structuur biedt een door de tijd beproefde beschrijving van de werkzaamheid en de wetten van de natuur en dient als springplank voor toekomstige vermeerdering van de basiskennis van de mensheid. Vrijwel alle bekende processen in de natuur zijn onderzocht en beschreven, van vuur tot atoomenergie, van fotosynthese tot celregeneratie.

Het zit ook in de aard van het wetenschappelijke proces om de eigen conclusies steeds opnieuw te toetsen. Het is niet statisch en ongetwijfeld zal op een dag blijken dat alle theorieën in het slechtste geval fout zijn, of in het gunstigste geval maar gedeeltelijk waar. Het is dus het beste om wetenschap niet te beschouwen als het definitieve woord, maar als het tot op heden laatste woord. De theorie dat de aarde het centrum van het universum was, werd vervangen door de waarnemingen van Copernicus, met veel steun van Galileo. Al tijdens zijn leven werd het grote genie Albert Einstein met zijn relativiteitstheorie uitgedaagd door bevindingen van de nieuwe wetenschap van de kwantumfysica. De beroemde woordenwisseling tussen Einstein en kwantumfysicus Niels Bohr toont de verschillen in hun standpunten. In zijn commentaar op de schijnbare willekeur van de kwantumtheorie sprak Einstein de beroemde woorden: *God dobbelt niet met het universum*. In het licht van experimenteel bewijs dat de juistheid van de kwantumtheorie aantoonde, was Bohrs even geestige antwoord: *Wie is meneer Einstein dat hij God vertelt wat hij moet doen?*

Vanuit het perspectief van de tijdloze wijsheid is alles het resultaat van bewustzijn en heeft alles bewustzijn - planten, rotsen, dieren, mensen, maar ook de materialen en bewoners van onzichtbare, niet-fysieke gebieden. In *De Geheime Leer* stelt H.P. Blavatsky (HPB): *Alles in het Heelal, in al zijn rijken, is bewust: d.w.z. voorzien van een eigen soort bewustzijn op zijn eigen waarnemingsgebied (De Geheime Leer deel I [274])*. Een voorbeeld is het fenomeen van boomwortels die lekken in water- en rioolleidingen vinden; soms volgen ze die pijp meer dan een kilometer. De technische naam voor deze aantrekkingskracht is hydrotropisme, letterlijk een

draai naar het water. Heliotropisme is een soortgelijke term voor planten die naar de zon draaien. In het mineralenrijk vertonen kristallen een vergelijkbare vorm van bewustzijn in hun vormen en patronen. Sneeuwvlokken, diamanten, tafelzout en talloze andere mineralen hebben ieder hun specifieke rangschikking en patroon, bepaald door het bewustzijn van dat materiaal. Wetenschappers observeren en beschrijven deze verschijnselen zonder rekening te houden met een voor de hand liggende, maar niet-meetbare oorzaak die buiten hun algemeen geaccepteerde gezichtsveld ligt. De wetenschap onderzoekt en beschrijft de effecten van bewustzijn, maar niet het bewustzijn zelf.

In de hedendaagse wetenschap wemelt het van de studies die de diepgaande transformerende effecten van spirituele beoefening aantonen. Er zijn ook letterlijk duizenden onderzoeken die het bestaan aantonen van wat de Indiase spiritualiteit 'siddhi's' noemt - paranormale vermogens die in de meesten van ons sluimeren. Bekende vormen van deze vermogens, zoals helderziendheid, telepathie of gedachtenoverdracht, psychokinese en voorkennis, zijn grondig getest en herhaaldelijk geverifieerd.

Dus waarom zijn deze studies niet algemeen bekend? Waarom wordt iedere poging tot een op feiten gebaseerde discussie over deze onderwerpen binnen de wetenschappelijke gemeenschap stelselmatig afgewezen? Het probleem zit niet in de wetenschap, maar in de grenzen die de wetenschappelijke gemeenschap zichzelf stelt. De heersende opvatting onder reguliere wetenschappers is dat ware wetenschap zich moet beperken tot de fysieke wereld, de wereld die kan worden waargenomen en gemeten door de vijf zintuigen, of met behulp van instrumenten die het bereik van de zintuigen vergroten. Vanuit het gezichtspunt van de spirituele beoefenaar is dit een ernstige beperking. Bewustzijn kan niet worden waargenomen door de fysieke zintuigen.

Hoewel paranormale vermogens door de meeste wetenschappers op fysiek gebied worden verworpen, noemen moderne beoefenaars van oude spirituele tradities hun beoefening en leringen stelselmatig 'wetenschappelijk'. De Dalai Lama heeft vaak gezegd dat ieder van ons toegang heeft tot het grootst mogelijke laboratorium om de leringen over mededogen en wijsheid te testen en te ontwikkelen: het laboratorium van onze eigen geest. In haar geschriften verwijst HPB vaak naar de 'geheime wetenschap' en de 'occulte wetenschap'. Een van haar definities van theosofie is in uitgesproken wetenschappelijke termen geformuleerd: *Theosofie is de verzamelde*

wijsheid van eeuwen, getest en geverifieerd door generaties van zieners. Er is geen wezenlijk verschil tussen fysieke wetenschap en de wetenschap van bewustzijn (theosofie). Het gaat er alleen om op welk gebied van het bewustzijnspectrum men zich richt.

De 'wetenschappelijke methode' is de basis van iedere systematische benadering om kennis en ervaring te vergroten. Of we nu proberen de uiterlijke of de innerlijke wereld te begrijpen, we observeren eerst en dan gaan we experimenteren. Op grond hiervan vormen we ideeën (hypothesen) die we testen en aanpassen.

Hoe kan deze methode worden toegepast? Laten we een veel voorkomende menselijke emotie nemen: woede. We beginnen met te observeren wat er binnenin ons gebeurt als zij zich voordoet. We zien dat woede een krachtige opwelling van energie veroorzaakt. We merken ook dat woede zich meestal richt op andere mensen of omstandigheden. Als we goed kijken naar wat er in ons lichaam gebeurt, zien we dat de golf van energie wordt ervaren als hitte, vaak gefocust in het hoofd. We zien dat woede-uitbarstingen mensen van ons verwijderen en woede bij anderen doen oplaaien. Nu we dit zien, gaan we experimenteren. We zouden kunnen proberen onze woede te onderdrukken en de resultaten te onderzoeken. We zouden kunnen proberen onze woede te uiten: tegen mensen schreeuwen, hen slaan, en dan kijken wat er gebeurt. We kunnen de verzamelde kennis van anderen die zich hiermee hebben bezig gehouden, erbij halen. Soms adviseren ze ons om onze ademhaling te focussen op de plaats in het lichaam waar we de woede voelen, vanaf het moment dat we haar voor het eerst opmerken totdat ze verdwijnt. Gebaseerd op deze experimenten kunnen we de hypothese opstellen dat woede in wezen een energetische ervaring is en dat regulering van de ademhaling en het focussen van de aandacht de ongecontroleerde effecten van woede kunnen matigen of opheffen. We zouden ook tot de meer algemene conclusie kunnen komen dat alle emoties energetisch van aard zijn en op vergelijkbare manier kunnen worden aangepakt. Dit zou oproepen tot verder experimenteren.

Het is jammer dat onze normale benadering van dat soort dingen veel minder wetenschappelijk is. Gedurende ons leven ontwikkelen de meesten van ons een reeks gewoonten, reacties die ons even vaak wél als geen voldoening opleveren. We vergeten wat *the first law of holes* ('de eerste wet van kuilen') wordt genoemd: *als je merkt dat je in een kuil zit, is het eerste wat je moet doen: stoppen met graven.*

Door de geschiedenis heen hebben grote spirituele leraren deze wetenschappelijke benadering in hun leringen verankerd. Net zoals de natuurkundige wiskundige formules opstelt om te testen, zo hebben wijze mannen en vrouwen soortgelijke formules overgeleverd, die wij in ons eigen leven kunnen testen en verifiëren. Hieronder noem ik twee van dergelijke formules met de aanbeveling ze beide als een experiment te beschouwen. Door zelf te experimenteren, kun je de theorie bevestigen, verwerpen of aanpassen aan je eigen bevindingen. In de woorden van de Boeddha: *Geloof niets, waar je het ook leest, of wie het ook gezegd heeft, zelfs ook als ik het heb gezegd, tenzij het overeen komt met je eigen rede en je eigen gezonde verstand, en accepteer alleen wat bewezen heeft nuttig en heilzaam te zijn in je leven.*

De eerste formule komt uit *De Stem van de Stille: Zelfkennis is het kind van liefdevolle daden* (vers 136). Het experiment impliceert noodzakelijkerwijs eerst vaststellen wat een 'liefdevolle daad' is, gevolgd door enige consistentie in het zich op die manier gedragen. Als de theorie klopt, zou dit gedrag moeten resulteren in een steeds dieper gevoel van verbondenheid met het Zelf, het transcendente bewustzijn in de diepste uithoeken van ons wezen.

De tweede formule wordt toegeschreven aan Johann Wolfgang von Goethe. Hoewel het niet waarschijnlijk is dat alle woorden daadwerkelijk van hem zijn, is de waarde ervan vanzelfsprekend: *Totdat men toegewijd is, is er aarzeling, de kans om zich terug te trekken. Wat alle scheppingsdaden betreft, geldt één elementaire waarheid. Onwetendheid - het niet kennen van die waarheid - doodt talloze ideeën en schitterende plannen. Die waarheid houdt in dat de voorzienigheid in beweging komt als je je definitief committeert. Dan gebeurt er ineens van alles om je te helpen, dingen die anders nooit zouden hebben plaatsgevonden. Een hele reeks gebeurtenissen komt voort uit die beslissing; allerlei gunstige onvoorziene incidenten, ontmoetingen en materiële hulp doen zich voor, waarvan niemand had kunnen dromen. Wat je ook kunt doen, of droomt dat je kunt doen, begin eraan. Moed heeft genialiteit, kracht en magie in zich.*

Veel meer hoeft er niet te worden gezegd. Het experiment? Ga het aan en observeer.

Vertaling: Saskia Campert

Niels Bohr (1885 - 1962)

Wetenschap - verlichting en verblinding

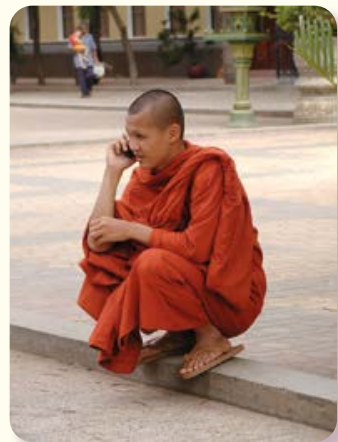
Jacques Mahnich

Jacques Mahnich is lid van de Theosophical Society Adyar in Frankrijk en international lecturer.

Hij is luchtvaartingenieur en musicus en mede-oprichter van <http://theoscience.org>, dat een kwartaaloverzicht geeft van onderzoek dat relevant is voor theosofie en van <http://prajnaquest.fr>, gewijd aan onderzoek naar de herkomst van de Stanzas van Dzyan.

Onze huidige wereld lijkt op een scène uit een theatervoorstelling, waarin verschillende acteurs verschijnen, hun rol spelen en hun tekst met enthousiasme en overtuiging uitdragen. De voorstellingen zijn zonder onderbreking aan elkaar gelinkt en worden over de hele wereld uitgezonden. De sterren zijn politici, zakenmensen, specialisten op alle gebieden. . . met uitzondering van het spirituele gebied dat geen vooraanstaande rol speelt op het toneel. De moderne wetenschap heeft een niet te verwaarlozen rol in deze voorstellingen, ook al ligt de nadruk vooral op sensatiezucht en buitensporig consumentisme.

Hoe zijn we hier terechtgekomen? Als we simpelweg teruggaan naar de vorige eeuw, na de laatste wereldoorlog, zien we dat alle inspanningen waren gericht op de wederopbouw van onze samenlevingen. Altruïsme was van nature aanwezig en wederzijdse hulp maakte deel uit van het dagelijks leven. Vervolgens, vanaf de jaren zestig, trad door verschillende technologische revoluties een versnelling op die onze manier van doen - en dus van zijn - enorm heeft veranderd. In de afgelopen dertig jaar is het aantal wetenschappelijke ontdekkingen toegenomen, die alle aanzienlijke gevolgen hebben gehad voor onze levensstijl. Het meest opvallend is het doorbreken van de scheiding tussen bevolkingen, die door nieuwe informatie- en communicatietechnologieën mogelijk werd gemaakt. Tegenwoordig is het lopen door de straten van Dharamsala, de residentie van de Dalai Lama in ballingschap, een verrassende, bijna verwarrende ervaring wanneer men ziet dat bijna alle boeddhistische monniken op straat gefixeerd zijn op hun smartphone. Het valt dus niet te ontkennen dat wetenschappelijke vooruitgang een steeds sterkere kwantitatieve en kwalitatieve impact op ons leven heeft. Wat zijn eigenlijk de motieven, die mensen steeds verder in deze versnelling drijven?

Invloed van de wetenschap groeit

Allereerst zien we de verbetering van de globale levensstandaard, ook al heeft vier vijfde deel van de mensen nog steeds niet genoeg te eten. De geïndustrialiseerde landen hebben hun BNP (bruto nationaal product) enorm zien groeien, waardoor het mogelijk wordt zich op andere dingen te concentreren dan op de onderste verdieping van de piramide van Maslow, overleven. Zeker, dit is helaas niet overal het geval. We hebben in de wereld van vandaag nog steeds meer dan vijftig brandhaarden van oorlog, opstand en hongersnood.

Vervolgens slaagde de wetenschap erin de meeste paradigma's te verdringen - sociale, politieke en religieuze, die dienden als gids en bescherming voor de menselijke samenlevingen. Want niet alleen hebben haar ontdekkingen op alle academische gebieden een revolutie teweeg gebracht in onze werkwijzen - door praktische toepassingen te bieden gericht op verbetering van ons leven - maar ook de uit de wetenschap voortgekomen filosofie heeft een sterke invloed gehad op bestaande overtuigingen. De belangrijkste zijn dat volgens de materialistische wetenschap het leven de vrucht is van een opeenvolging van toevallige gebeurtenissen, die de Darwinistische evolutieleer als enig model hebben ... en de oneindige groei van de koopkracht.

Volgens de oude traditie bevinden we ons in een tijdperk, tussen cycli van honderdduizenden jaren, waarin de ontwikkeling van het mentale lichaam, het intellect, de essentiële opgave is. Deze moet vervuld zijn, voordat ze plaats maakt of liever gezegd als basis dient voor hogere ontwikkelingen van superieure lichamen. Het eerstvolgende aspect is de intuïtie. De ontwikkeling van het intellect komt dus onder meer tot stand door een aanzienlijke toename van het potentieel aan wetenschappers - tot nu toe meer dan zeven miljoen onderzoekers: één per duizend inwoners. Het is onvermijdelijk dat deze gedachtestroom samenlevingen doordringt en hun oriëntaties beïnvloedt.

Religieus geloof is vervangen door wetenschappelijk geloof, met dezelfde gedragskenmerken: kennis is het privilege van een beperkt aantal individuen, die budgetten en onderzoek in 'officiële' richtingen leiden en de grondslagen van de wetenschap zijn dogma's geworden, waarbij meestal evolutionisme wordt gebruikt om antwoorden op de meest verontrustende vragen die geen bevredigend antwoord hebben, te valideren.

Grondbeginselen van de moderne wetenschap

Laten we de grondbeginselen van de moderne wetenschap eens nader bekijken. Er zijn twee hoofdmodellen die geacht worden de natuur te beschrijven. Het eerste is de kwantumfysica, die zich richt op het oneindig kleine, dat wil zeggen de bouwstenen die de basis vormen van onze fysieke wereld. Zij beschrijft de wereld van atomen en licht, waarin drie interactieve krachten vanuit de verte de leiding hebben sinds de schepping van dit universum. Het tweede is de algemene relativiteitstheorie, een uitbreiding van Newton's wetten van zwaartekracht, inertie en het fenomeen van actie-reactie, die in grote lijnen de eigenschappen van het universum beschrijft waar de interactie met de zwaartekracht centraal staat. Deze modellen, die het resultaat zijn van meerdere eeuwen van observatie en modellering, worden beschouwd als de

juwelen van de wetenschap. Maar misschien zijn deze juwelen slechts nep-juwelen, want als we ze van dichtbij bekijken, vertonen ze veel onvolkomenheden.

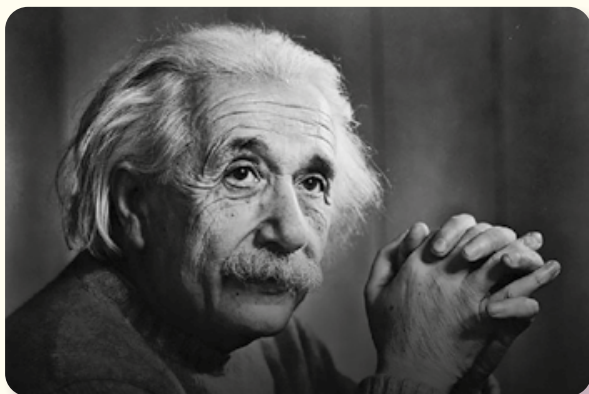
Het model van de kwantumfysica heeft alleen de uitvinding van een vijftiental constanten nodig, waar dan ook vandaan, om samenhangend te zijn. Bovendien zal worden opgemerkt dat de numerieke waarden van 'universele constanten', zoals de lichtsnelheid, de gravitatieconstante of de constante van Planck, niet kunnen worden afgeleid uit enige bekende vergelijking. Ze kunnen alleen worden gemeten.

De creatie (ten tijde van de oerknal) van elementaire deeltjes kan tot op de dag van vandaag niet worden beschreven zonder gebruik te maken van het fenomeen van verstoring van de symmetrie, waarvan niemand de oorzaak heeft gevonden. Ten slotte hebben de nieuwste theorieën van de kwantumveldfysica (strings, superstrings, M-Theory) tot op heden geen enkele experimentele bevestiging gezien na meer dan veertig jaar onderzoek. Het lijkt een doodlopende weg.

Ook de algemene relativiteitstheorie kent een aantal leemten. De zichtbare materie van het heelal - in alle frequentiespectra - vertegenwoordigt slechts 4% van de totale materie-energie zoals beschreven door het model (0,5% voor zichtbare sterren en 3,5% voor de rest, overeenkomend met stof van niet-zichtbare sterren in het lichtspectrum). Met onze beste instrumenten, zoals de ruimtetelescoop, zien we minder dan 4% van wat we in modellen beschrijven. De verschijnselen van zwarte materie en zwarte energie konden tot dusver niet worden geïdentificeerd en begrepen.

Wetenschappers hebben geprobeerd de kosmogeenese van ons universum te begrijpen door observaties en door de twee voorgaande modellen te combineren. Ze kwamen tot de op z'n minst verrassende conclusies: de theorie (van multiversa) aanvaardt de mogelijkheid verschillende universa te creëren met verschillende wetten, in een aantal van 10 tot de 500ste macht, oftewel 10 gevolgd door 500 nullen ...

We hebben dus zo'n niveau van abstractie, van complexiteit en misschien absurditeit bereikt, dat het tijd is om vraagtekens te zetten en opnieuw na te denken over het wetenschappelijke proces. Hoe zijn we op dit punt aangekomen ?

Albert Einstein (1879 - 1955)

Albert Einstein heeft een voor-gevoel gehad van deze dwaling. In 1933 gaf hij een lezing in Oxford, waarin hij zei: *Zuiver logisch denken kan ons geen enkele kennis over de empirische wereld onthullen; alle kennis begint en eindigt met ervaring. Stellingen op basis van pure logica zijn volkomen betekenisloos ten opzichte van de Werkelijkheid.* Deze geweldige vooruitziende blik zou vandaag de dag meer bekendheid verdienen.

Oog voor de Werkelijkheid

Deze bovenmatige aandacht voor het intellect in onze huidige samenleving heeft een sterke impact: verlies van gevoel voor wat heilig is, alleen vertrouwen op logisch redeneren, het contact met de Werkelijkheid verliezen ... totdat zij zich in onze herinnering opdringt, soms op hardhandige wijze. Om dit te begrijpen, moeten we kijken hoe het menselijk wezen, geïncarneerd in deze evolutionaire cyclus, functioneert.

Wij zijn het product van een zeer lange evolutie die gedurende miljoenen jaren geduldig de verschillende rijken heeft ontwikkeld die ons omringen en waarvan wij de erfgenamen zijn. De fysieke bestanddelen van ons stoffelijk omhulsel zijn ontstaan tijdens de (weder)geboorte van het universum: alle deeltjes die we in het universum vinden, komen uit een immense lichtstroom die zich gaat differentiëren in deeltjes, vervolgens in atomen met een toenemende complexiteit overeenkomstig de ouderdom van het universum. We zijn echt gemaakt van sterrenstof. En al deze deeltjes zijn goddelijk! Omdat ze eeuwig zijn, gemeten naar de levensduur van ons universum. De wetenschap bevestigt het. De elementaire bouwstenen van materie veranderen voortdurend, maar het behoud van energie is nooit ontkend.

Het water dat we vandaag drinken, bestaat uit atomen die bijna veertien miljard jaar geleden zijn ontstaan. Alle elementen en chemische verbindingen die het Leven de mogelijkheid bieden zich uit te drukken, zijn in de sterren ontstaan, als resultaat van de alchemistische transformatie te beginnen bij het eerste element van de kosmogeenese, waterstof. Als we dit niveau van atomair detail zouden kunnen zien, zouden we een enorme draaikolk van energie zien die alle ons omringende vormen schept in een eeuwigdurende verandering.

Uit deze grondstoffen wordt de Levensvonk (de Geest) belichaamd, bekleed met een set omhulsels of lichamen, die hem in staat stellen ervaring op te doen welke hem leidt tot het verwerven van kennis die bij elke incarnatie verder wordt vervolmaakt. In ons huidige stadium geniet deze vonk de voordelen van de gehele ontwikkeling van de minerale, plantaardige en dierenwereld.

Het menselijke stadium overschrijdt de drempel van het zelfbewustzijn en elke nieuwe incarnatie zal de (her)creatie van een persoonlijkheid zien, die de rol van tijdelijke bestuurder zal spelen voor de duur van dat leven. Deze persoonlijkheid, die onbewust de zaden van karma draagt die rijp zijn om geactiveerd te worden, zal worden gevormd in overeenstemming met situaties, gebeurtenissen, omgeving, cultuur... Haar belangrijkste brandstof zijn de gedachten, het mechanisme dat percepties en sensaties, het geheugen, abstracte concepten en intuïtie omzet en fungeert als voertuig van interactie met haar omgeving. De persoonlijkheid, die ons beweegt op elk moment van elke dag, wordt onbewust geleid door de Levensvonk die zich erdoor uitdrukt. Dit genereert een permanente impuls, een diepe behoefte om onze ware wortels te vinden. Wie ben ik? Wat doe ik hier? Waar ga ik heen? Wat is mijn rol? Al deze vragen komen voort uit het permanente onbehagen van de persoonlijkheid, die behoefte heeft een plek te vinden in een samenhangend geheel dat hem geruststelt en hem richting geeft bij het organiseren van zijn leven.

Kan wetenschap religie vervangen?

Afhankelijk van de aard van de persoonlijkheid kan men zijn heil zoeken in actie, contemplatie, aanbidding of intellectuele ontwikkeling. Over het algemeen is het eerder een combinatie van drie paden, vaak met één hoofdpad. Aangezien de ontwikkeling van het intellect (van het mentale lichaam) het hoofddoel van deze cyclus van menselijke evolutie is, bevindt een grote meerderheid van belichaamde wezens zich dus in deze fase. Dit is de reden waarom de moderne wetenschap zo veel macht heeft bij het verschaffen van ogenschijnlijk eenvoudige antwoorden op complexe vragen.

Wie ben ik ? 'Het resultaat van toeval.'

Wat doe ik hier? 'Het product van de evolutie.'

Waar ga ik heen ? 'Daar waar het toeval ons zal brengen'

Wat is mijn rol? '...'

Zelfs als deze antwoorden niet bevredigend zijn voor het belichaamde wezen dat intuïtief voelt dat hij veel meer is dan een simpel dobbelspel, hebben ze toch de verdienste dat ze een stramen bieden, een paradigma, dat ervoor zorgt dat we niet in een depressie wegzakken. De mechanismen van de samenleving moeten enige stabiliteit bieden om ineenstorting te voorkomen en aangezien religies (althans in het westen) ertoe neigen te verdwijnen, zijn andere steunpunten nodig.

Dus, wat kunnen we doen om een transformatie tot stand te brengen die de energieën weer op deze Levensvork kan richten? Wie zal in staat zijn om, binnen de continuïteit van de evolutie zoals voorzien in het goddelijke plan, alle voorgaande ontwikkelingen aan te wenden en in dienst te stellen van dit plan? Laten we opnieuw luisteren naar Albert Einstein die, naast een wonderbaarlijk intellectueel genie te zijn geweest, ook het vermogen had om een vorm van Realiteit te onderscheiden die verder gaat dan het intellect. In 1918 in een toespraak voor de Berlin Physical Society ter gelegenheid van de zestigste verjaardag van Max Planck, zei hij: *De geestesgesteldheid die een mens in staat stelt dit soort werk te doen (wetenschappelijk onderzoek) is vergelijkbaar met die van een religieuze aanbidder of een verliefde persoon; de dagelijkse inspanning komt niet voort uit een vast voornemen of een planning, maar komt recht uit het hart.*

De Oude Wijsheid leert ons de taal van het hart en toont ons het pad dat daarheen leidt. Laten we luisteren naar Sri Ram: *Wanneer het bewustzijn wordt bevrijd van sensatiezucht, bevrijd van de conditionering waaraan het was onderworpen, bevrijd van de verplichting om plannen te maken en te werken voor zijn persoonlijke bevrediging, dan kan het ieder langskomend briesje volgen en zich verbinden met het innerlijke wezen van alles wat zinvol is zonder vervormd te worden.*

Conclusie

De ontwikkeling van het intellect en zijn belangrijkste output, de wetenschap, zijn belangrijke stadia in de evolutionaire ontwikkeling van de mensheid. Op zichzelf zijn ze niet afkeurenswaardig. Wat ze tot obstakels voor het begrijpen van het Leven maakt, is het functioneren van de persoonlijkheid, die alles op zichzelf betreft, op haar comfort, op haar egoïstische levensvisie. Het begrijpen van dit mechanisme is de eerste stap tot transcendentie van het persoonlijke ego. De volgende stappen

voltrekken zich door “reiniging”. Zich ontdoen van alle omhulsels die ons zo lang hebben bekleed en vermomd. Dit vereist oefeningen die steekhoudend zijn en door generaties studenten worden gestaafd. En deze zijn alom aanwezig, evenals de mogelijkheden om ze uit te voeren: elk moment van elke dag is een gelegenheid om te observeren, te ervaren, te leren, terwijl je aandacht blijft besteden aan de innerlijke meester - de enige betrouwbare gids.

Onder deze omstandigheden kan de wetenschap een licht op het pad worden in plaats van een verblindende gloed en kan zij ons een betrouwbaar kompas voor evolutie bieden.

Dit artikel werd speciaal voor dit nummer van Theosofia geschreven.

Vertaling: Sakia Campert

Blavatsky in het licht van de wetenschap Leslie Price

Leslie Price was van 1975 tot 1978 oprichter en hoofdredacteur van het tijdschrift *Theosophical History* en is nu één van de redacteuren. Hij was secretaris van de conferenties over Theosofische Historie die van 1986 tot 2016 regelmatig werden gehouden in Londen. Dit artikel werd voor het eerst gepresenteerd op een bijeenkomst van de Europese School voor Theosofie in oktober 2018 en verscheen in *Quest* voorjaar 2019.

H.P. Blavatsky, HPB zoals we haar noemen, is één van de weinige esoterische schrijvers uit de negentiende eeuw, die heden ten dage nog in brede kring herinnerd wordt. Ze is natuurlijk bekend bij de leden van de Theosofische Vereniging, maar wordt niet altijd door hen gelezen. Pas in de afgelopen decennia zijn haar (bijna) complete werken breed toegankelijk gemaakt. Sommige van haar geschriften waren lange tijd niet in drukvorm tot zij werden opgenomen in de *Collected Writings*, samengesteld door Boris de Zirkoff en gepubliceerd tussen 1966 en 1991. Er wordt nog gewerkt aan een standaardeditie van haar brieven. Er zijn verschillende versies van haar esoterische instructies.

De reputatie van HPB werd lang overschaduwd door de inhoud van een rapport uit 1885 van een commissie van de *Society for Psychical Research (SPR)*, dat haar brandmerkte als een bedriegster. Pas in 1986 was Dr. Vernon Harrison in staat om haar in het tijdschrift van de SPR te rehabiliteren door aan te tonen dat zij de Mahatma brieven niet had vervalst.

In theosofische bibliotheken vinden we veel studies over de leringen van HPB. Enkele van de beste zijn opgenomen in de *Blavatsky Lecture Series*. Daarnaast krijgt ze ook wetenschappelijke aandacht, zelfs meer dan ooit tevoren. Zonder twijfel kan die droog of muggezifterig overkomen, maar dat is beter dan de onverschilligheid of minachting die bij tijd en wijle nog steeds voorkomen. Het komt voor dat een wetenschappelijk boek gepubliceerd wordt dat HPB bespreekt, maar haar boeken niet noemt bij de vermelde bronnen. Dit doet je je afvragen of de auteur Blavatsky wel echt gelezen heeft.

In hun studies stellen de wetenschappers vaak de vragen waar ze van houden: Welke bronnen gebruikte ze? Veranderde ze van mening door de jaren heen? Wie beïnvloedde haar, en wie heeft zij beïnvloed? Het is veel drukker geworden rond Blavatsky. Afgezien van wijzelf, die sympathiek staan tegenover HPB en haar traditionele opposanten die zich denigrerend naar haar toe opstellen – sceptici,

fundamentalisten, rivaliserende occultisten – is er een groep wetenschappers die hun expertise in verschillende talen aanwenden en die toegang hebben tot online en papieren bronnen die weinig theosofische groepen kunnen evenaren.

In mei 2002 was het academische tijdschrift *Esoterica* (niet te verwarren met het Britse theosofische tijdschrift met die naam) bij de universiteit van Michigan gastheer van het eerste Amerikaanse symposium over de studie van de esoterie. De deelnemers richtten daar een nieuwe wetenschappelijke organisatie op, de *Association for the Study of Esotericism* (ASE), die als doel kreeg om het contact te stimuleren tussen wetenschappers die, hoewel ze werkzaam zijn op verschillende terreinen, de esoterie als het gemeenschappelijk thema beschouwen van hun onderzoek, om zo de wetenschap op een hoger niveau te brengen.

De *European Society for the Study of Western Esotericism* (ESSWE) is nog zo'n geleerd genootschap, opgericht in 2005 om de academische studie van verschillende verschijningsvormen van de westerse esoterie, van de late oudheid tot nu, te bevorderen en de toekomstige ontwikkeling van dit vakgebied veilig te stellen. De ESSWE werkt nauw samen met de ASE.

Er bestaat nu een groot netwerk van ondersteunende groepen, met publicaties en evenementen, dat geleerdheid in esoterie wil bevorderen. Een deel van dit werk is vrij verkrijgbaar in verschillende blogs, websites en betaalbare tijdschriften, maar ander onderzoek verschijnt in de vorm van dure boeken of vakbladen, die een uitdaging vormen voor krap bij kas zittende theosofische groeperingen.

Als we de wijsheid van HPB op waarde willen schatten, moeten we echter wel aandacht besteden aan dit nieuwe onderzoek om een aanvulling te hebben op de originele teksten en op generaties van theosofische commentaren hierop. Nieuwe ogen, met andere veronderstellingen, kunnen dingen opmerken die wij over het hoofd hebben gezien.

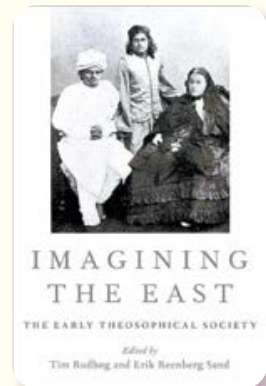
In de *Theosophical Society in England* (TSE) werden we al vroeg opmerkzaam gemaakt op deze toename van wetenschappelijke activiteit, doordat in 1985 in Londen het vakblad *Theosophical History* werd gelanceerd, met de volledige steun van toenmalig algemeen secretaris Dr. Hugh Gray, en de daarmee verbonden Theosophical Historical Conferences die in 1986 begonnen. Tot de sprekers op de eerste conferentie behoorden onder meer Dr. James Santucci, die voor theologiestudenten in Californië een cursus gaf over theosofie, alsook de inmiddels overleden Nicholas Goodrick-Clarke die later een leerstoel in westerse esoterie aan de universiteit van Exeter zou bekleden, en Paul Johnson die de best verkochte studie schreef over HPB in de negentiger jaren, *The Masters Revealed* (De Meesters Onthuld) (1994). Dit boek kwam overigens uit bij een universitaire uitgever, de *State University of New York Press*.

Met het aantreden van Santucci in 1990 als de eindredacteur van *Theosophical History* werd het blad stevig verbonden met wetenschap en hebben de meeste grote geleerden in westerse esoterie aan dit tijdschrift bijgedragen, met inbegrip van Antoine

Faivre en Wouter Hanegraaff. De 'nestor' van de Britse historici, Jean Overton Fuller van de *Astrological Lodge of London*, was een steunpilaar van de TH conferenties en van het tijdschrift.

In 2013 volgde de lancering van het internationale netwerk *Enchanted Modernities, Theosophy, Modernism, and the Arts*, opgericht door de Leverhulme Trust, dat met een serie evenementen, tentoonstellingen en concerten de relatie tussen theosofie en de kunsten tussen 1875 en 1960 verkende. Kunsthistorica Janet Lee, die toen in het uitvoerend comité van de TSE zat, vertegenwoordigde vaak theosofen in dit invloedrijke project, dat nog steeds publicaties oplevert.

Inderdaad heeft esoterie zich als een vakgebied van wetenschap nu stevig gevestigd. In de Riga conferentie van de ESSWE van 2015 besloegen programma en uittreksels van de presentaties alleen al 80 pagina's. Veel hiervan was niet relevant voor de theosofie, maar een deel wel. Er was bij voorbeeld een belangrijke voordracht van één van de meest vooraanstaande esoterische historici, Joscelyn Godwin, gepubliceerd in *Imagining the East*, ed. Tim Rudboeg and Erik Sand.

Deze wetenschappelijke ontwikkelingen dagen theosofen uit om opnieuw te beoordelen waaruit de bijdrage van HPB in essentie bestaat.

Wij leren van de Mahatma brieven en van HPB zelf dat zij een boodschapper was met de opdracht om een vereniging op te richten die een voertuig voor hun boodschap zou zijn. Om de vereniging te helpen lanceren, maakte zij gebruik van verschijnselen (wat ze later zou betreuren) en stimuleerde zij een brede belangstelling voor occultisme. Geleidelijk ontwikkelden haar thema's zich met haar geschriften en met de groei van de TS. In het algemeen vatte *De Geheime Leer* samen wat bekend gemaakt kon worden over de evolutie van de kosmos en de mens, terwijl *De Stem van de Stilte* een spiritueel pad uitstippelde.

Om haar gezag te vestigen schreef HPB over velerlei onderwerpen, maar het lijkt erop dat ze niet in alles vanaf het begin even goed was. Haar geschriften tonen dat ze sommige auteurs citeerde en later andere en dat ze zich later anders uitdrukte dan in het begin.

Enkele dagen voordat zij in 1891 stierf, voltooide Blavatsky een artikel geheten *My Books*. Het ging vooral over de problemen met haar eerste boek, *Isis Ontsluierd*, maar het ging verder dan dat. Zij schreef:

Vrienden, die vriendelijk maar niet altijd verstandig waren, verspreidden de waarheid over de connectie van het werk met mijn Oosterse leraar en andere occultisten in het buitenland met iets te veel enthousiasme, en dit werd door de vijand aangegrepen en aangezet tot ver buiten de grenzen van de waarheid. Er werd gezegd dat de hele

Isis van begin tot eind mij woordelijk was gedictieerd door deze onzichtbare adepten. En omdat de onvolkomenheden van mijn werk afstraalden, was het gevolg van deze ijdele en kwaadaardige praatjes dat mijn vijanden en critici hieruit afleidden – zoals zij mochten doen – dat deze onzichtbare leraren hetzij niet bestonden en deel van mijn 'fraude' vormden, hetzij dat zij zelfs niet het niveau haalden van een gemiddelde schrijver (Blavatsky, 195-96).

HPB zei verder:

Toen ik naar Amerika kwam in 1873, had ik meer dan 30 jaar geen Engels gesproken, hoewel ik in mijn kinderjaren wel eenvoudige conversaties had leren voeren. Ik kon begrijpen wat ik las, maar sprak de taal nauwelijks.[...] Ik had nooit gestudeerd, en wat ik wist had ik mijzelf aangeleerd. Ik heb nooit wetenschappelijke pretenties gekoesterd op basis van modern onderzoek. Ik had nauwelijks een wetenschappelijk Europees werk gelezen, en wist weinig van westerse filosofie en wetenschappen. Het weinige dat ik hierover had gelezen en geleerd, stond me tegen door zijn materialisme, beperkingen, dogmatisme, en zijn uitstraling van superioriteit over de filosofieën en wetenschappen van de oudheid. [...] Tot 1874 had ik nooit een woord geschreven in het Engels, noch iets geschreven in welke taal dan ook (Blavatsky, 197).

Maar ze benadrukte:

Met uitzondering van de directe citaten en de eerder genoemde misdrukken, vergissingen en verkeerde citaten, alsook de algehele opmaak van Isis Ontsluierd, waarvoor ik in geen enkel opzicht verantwoordelijk ben, (a) komt elke informatie in dit werk of in latere geschriften uit de leringen van de onze oosterse Meesters, en (b) is menig passage uit deze werken door mij geschreven naar hun dictaat. Hiermee wordt niets bovennatuurlijks bedoeld, want zo'n dictaat is geen wonder (Blavatsky, 196).

Zelfs als zij schrijft over Tibetaanse aangelegenheden maakt HPB fouten. David Reigle, die veel heeft gedaan om achter de ware aard van haar inspiratie te komen, heeft hiervoor gewaarschuwd in een belangrijke bijlage bij één van zijn werken, *On Errors in H.P. Blavatsky's Writings* (over vergissingen in de geschriften van H.P. Blavatsky).

Blavatsky deed een aantal foutieve beweringen die gekopieerd waren uit boeken uitgegeven in haar tijd. De verklaring hiervoor is, denk ik, niet ver te zoeken. Blavatsky, zoals de secretaris van elke drukbelaste manager in deze tijd, kreeg een zeker basismateriaal en moest daar vervolgens zelf maar een samenhangend geheel van maken. Dit betekende dat zij dit moest aanvullen met bronnen die toen beschikbaar waren. Zij wist niet beter dan wie dan ook of de toen beschikbare bronnen juist waren of niet. Haar leraren, adepten, waren drukke mensen, en hadden eenvoudigweg geen tijd om alles te controleren wat zij schreef. Dit spreekt voor zich en zou in iedere andere situatie normaal gevonden worden. Blavatsky ontkende meerdere keren de onfeilbaarheid van haar geschriften. Het is onredelijk om aan te nemen dat alles wat zij schreef vrij is van fouten, zoals sommigen van haar volgelingen veronderstelden.

Zij gingen hiervan uit omdat veel van haar materiaal afkomstig was van haar leraren (Reigle, 35-36).

Laten we kijken naar enkele recente voorbeelden in de wetenschap die ons helpen te begrijpen hoe Blavatsky haar geschriften ontwikkelde. Er is een gratis digitaal tijdschrift dat *Correspondences* heet. In nummer 5 van 2017 staan twee artikelen over HPB. De eerste is *The Theosophical Imagination* (De Theosofische Verbeelding) van Wouter Hanegraaff. Hij stelt:

Het is bekend dat het wereldbeeld van de moderne theosofie vooral gebaseerd is op gezaghebbende claims van superieure helderziendheid. Maar wat betekende helderziendheid nu echt voor theosofen in de decennia voor en na 1900? Hoe werkte het precies? En waar kwam de praktijk vandaan? Ik zal betogen dat het specifieke type helderziendheid dat door theosofen wordt opgeëist niet moet worden verward – zoals vaak wordt gedaan in de literatuur – met haar spiritistische tegenpool. Terwijl spiritisten vertrouwden op aan slaapwandelen verwante trancetoestanden opgewekt door Mesmerische technieken, vertrouwden theosofen op de menselijke gave van de verbeelding, opgevat als een superieure cognitieve kracht die werkt bij volledig bewustzijn. Zoals we zullen zien, kan de theosofische opvatting van de helderziende verbeelding heel precies worden teruggeleid op een in de vergetelheid geraakte negentiende eeuwse schrijver Joseph Rodes Buchanan, wiens werk bekendheid verwierf door toedoen van William en Elizabeth Denton. Buchanan's theorie en praktijk van 'psychometrie' ligt ten grondslag aan de helderziende claims van alle vooraanstaande theosofen beginnend bij Helena P. Blavatsky zelf (Hanegraaff, 3).

Is dit werkelijk zo? Onze collega's, zoals Erica Georgiades en Kurt Leland (een autoriteit op het werk van Besant en Leadbeater) trokken dit direct in twijfel, en het debat gaat verder. Bijvoorbeeld, Besants biograaf Dr. Muriel Pécastaing-Boissière heeft op de zevende ESSWE conferentie in juli 2019 een presentatie gegeven over Besants opvattingen over helderziendheid.

Hoe past de analyse van Hanegraaf bovendien bij die van Geoffrey Baborka in zijn boek *H.P. Blavatsky, Tibet en Tulku?* Baborka meende dat HPB een tulku was, dat wil zeggen een uitdrukking van een hoogstaand Tibetaans wezen, voor wie helderziendheid één van de vele gaven was.

Het tweede relevante artikel in *Correspondences* is *Reincarnation in H.P. Blavatsky's The Secret Doctrine* door Julie Chajes (vroeger Julie Hall). Zij stelt het volgende:

*Als occultist doceerde H.P. Blavatsky (1831-1891) twee verschillende theorieën over wedergeboorte: metempsychose (zielsverhuizing) en reïncarnatie. Dit artikel geeft een gedetailleerde beschrijving van de tweede theorie, zoals uiteengezet in Blavatsky's grote werk *De Geheime Leer* (1888) en andere publicaties uit die tijd. Daarmee brengt het werk meerdere correcties en verfijningen aan op de wetenschappelijke analyses van theosofische reïncarnatie van de laatste dertig jaar (Chajes, 65).*

Al in haar eigen tijd probeerden theosofen wat HPB zei in *Isis* te verzoenen met wat zij later onderwees. Waren het echt twee verschillende theorieën?

Er is een voetnoot onderaan de eerste bladzijde van het artikel van Chajes: *De publicatie van dit artikel werd mogelijk gemaakt door giften van de Blavatsky Trust en de Israël Science Foundation*. De Trust ondersteunt natuurlijk de European School of Theosophy en was een belangrijke sponsor van de leerstoel in Westerse esoterie aan de Universiteit van Exeter. De Trust is zich overduidelijk bewust van het belang van betrokkenheid bij de academische wereld.

Ik wil zeker niet beweren dat wetenschappers een nieuwe bron van onfeilbaarheid zijn en dat theosofen zich op hen moeten verlaten. Zij kunnen het bij het verkeerde eind hebben! Laat me hier een voorbeeld van geven. In mei 1964 werd een nieuw boek besproken in de *Theosophical Journal* van de *Theosophical Society in England: Giordano Bruno and the Hermetic Tradition*, door Frances A. Yates.

Je kunt zien waarom zo'n boek aantrekkelijk is voor theosofen. Was Bruno niet een eerdere incarnatie van Annie Besant? Zijn theosofen niet een deel van de Hermetische traditie? De suggestie die Yates deed dat occultisme de wetenschappelijke revolutie van de 16e en 17e eeuw doordrenkte was sympathiek. Het boek was een enorm succes en na veel ander wetenschappelijk werk werd Yates uiteindelijk bevorderd tot Dame Commandeur van de Orde van het Britse Rijk voor haar verdiensten van studies over de Renaissance.

Een meer gedetailleerd onderzoek door geleerden leverde echter op dat Yates verkeerde conclusies had getrokken. Zoals Hanegraaff recentelijk betoogde:

De meeste van haar veronderstellingen bleken onjuist te zijn. Ze beschouwde belangrijke denkers als Marsilio Ficino, Giobanni Pico della Mirandola en Giordano Bruno ten onrechte als 'Hermetische filosofen'; ze marginaliseerde de echte Hermetische wijsgeren van de Renaissance en ze lichtte het Corpus Hermeticum uit zijn context door ten onrechte te suggereren dat het gestoeld was op astrale magie en zich bezighield met vraagstukken die uiteindelijk tot moderne wetenschap leidden (Hanegraaff, 1-2).

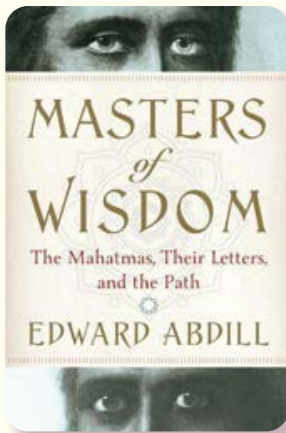
Theosofen moeten daarom voorzichtig zijn, net zoals andere studenten. Er zijn heden ten dage veel wetenschappers bezig met theosofie en aanverwante onderwerpen. Dit is een goede ontwikkeling, maar, evenals theosofen, kunnen zij ten prooi vallen aan wetenschappelijke verleidingen.

Wat geldt voor de geesteswetenschappen, geldt ook voor de exacte wetenschappen. De grondleggers waren zich er terdege van bewust dat er aan de ene kant de dogmatische theologie was, wier autoriteit afnam, en aan de andere kant de exacte wetenschappen. Al in zijn inaugurele rede als president in 1875 sprak Henry Steel Olcott van de 'arrogantie van de wetenschap'. Hij hoopte dat er spoedig een werkelijk wetenschappelijke demonstratie zou komen van occulte kracht van George Henry Felt, wiens beroemde lezing *The Lost Canon of Proportion of the Egyptians* (De verloren canon van de Egyptenaren van de juiste verhouding) aan de basis stond

van de oprichting van de TS. Maar Felt loste die verwachting niet in; er werden geen elementalen opgewekt noch iets anders.

Olcott geloofde ook dat oude beschavingen praktische kennis hadden van de occulte wetenschappen, de 'diepgaande wetenschappelijke vondsten van de oude magiërs', zoals hij hen noemde. Zeker in zijn reizen rond de wereld zag hij soms opmerkelijke verschijnselen, maar het bleek moeilijker om hedendaagse wetenschappers te tonen wat vroeger bekend was.

Nadat de oprichters waren aangekomen in India, verschenen de leraren van de TS via de Mahatma brieven. We moeten bedenken dat de kennis omtrent deze brieven natuurlijk onvolledig was totdat A. Trevor Barker in 1923 de volledige tekst publiceerde. Deze leraren kenden groot belang toe aan de wetenschap. Zie deze verklaring van Koot Hoomi in een brief aan A.O. Hume: *Moderne wetenschap is onze grootste bondgenoot* (Barker, 63).

Ed Abdill, voormalig vicepresident van de Theosophical Society in America, wierp een nieuw licht op de wetenschap in de *Mahatma brieven* en in *De Geheime Leer*. In zijn boek *Masters of Wisdom* vestigt hij de aandacht op een opmerking van Koot Hoomi: *Al zijn onze grootste adepten en bodhisattva's zelf nooit buiten ons zonnestelsel doorgedrongen – en die gedachte schijnt wonderwel te passen in Uw vooropgezette theïstische theorie, mijn waarde broeder – toch weten zij van het bestaan van zulke andere soortgelijke zonnestelsels, met even grote mathematische zekerheid als die waarmee een westers astronoom weet van het bestaan van onzichtbare sterren die hij nooit kan benaderen of onderzoeken* (Barker, 135).

Zo schrijft Koot Hoomi ook: *Tot nu toe zijn met al hun fotometers geen planeten, op één na, ontdekt buiten het zonnestelsel, terwijl wij alleen met behulp van ons blote oog van de geest er een aantal kennen; daar elke volledig tot ontwikkeling gekomen Zonne-ster, net als in ons eigen stelsel, inderdaad verschillende begeleidende planeten heeft* (Barker 179).

Abdill concludeert: Deze beweringen van KH voorspelden wat we 'exoplaneten' (planeten buiten ons zonnestelsel) noemen en we weten nu dat er meer dan duizend zijn (Abdill, 107). Ik heb deze verklaringen gemarkeerd, ze maken deel uit van andere juiste wetenschappelijke profetieën van de Mahatmas. Toen ik jong was, waren er slechts negen planeten en één zonnestelsel. Nu is er een ster, genaamd Trappist 1, die niet minder dan zeven planeten heeft. Zonder twijfel zal dit record snel worden gebroken.

Wat draagt theosofie nu bij aan de wetenschap? We hebben gelukkig een recente beoordeling van Egil Asprem, die nu bij de Universiteit van Stockholm werkt, in *Theosophical attitudes to science, past and present*. Dit voor een seminar geschreven artikel zou eigenlijk door alle theosofische leiders gelezen moeten worden.

Asprem waarschuwt ons ervoor om één aspect van de hedendaagse wetenschap te roemen dat de theosofie lijkt te ondersteunen. Hét klassieke voorbeeld was het concept van ether, dat in Victoriaanse tijden werd beschouwd als het medium waardoor allerlei fysieke verschijnselen optraden. Het was verleidelijk om dit gelijk te stellen met het occulte begrip van ether. De natuurkunde van de twintigste eeuw nam grotendeels afstand van het begrip ether.

Sommige theosofen geloofden ook dat helderziendheid gebruikt kon worden om kennis te verkrijgen van subatomische rijken – occulte scheikunde. Hierbij werden ook naarmate de natuurkunde veranderde, de theosofische bevindingen in twijfel getrokken. Toen ik jong was, ontmoette ik Dr. Lester Smith, die er van overtuigd was dat een nieuwe interpretatie van de bevindingen van occulte chemie geverifieerd konden worden door middel van de theorie over quarks (subatomaire deeltjes). Bij de TS in Engeland heeft Professor Gwyn Hocking, tot voor kort de nationale secretaris, occult onderzoek geherinterpreteerd in het licht van bovenzintuigelijke waarneming.

Tussen ongeveer 1935 en 1980 kon een theosofisch onderzoekscentrum (The Theosophical Research Centre, TRC) in het VK bloeien. Actieve wetenschappers voerden hier onderzoek uit met helderzienden, en publiceerden boeken, tijdschriften en brochures. In de archieven van de TSE gaan inderdaad aantekeningen over experimenten terug tot een groep van wetenschappers die gevormd werd in de vroege twintiger jaren van de vorige eeuw.

Rond 1960 vond een crisis plaats toen de leiders van het theosofisch onderzoekscentrum zagen dat hun onderzoek niet altijd overeen kwam met wat theosofische leraren hadden geschreven. Dit was aangekaart door het 'Subcomité voor Discrepanties' van het centrum. De enige openbare verwijzing hiernaar staat in de Blavatskylezing van 1998 van prof. Arthur Ellison.

De Theosophical Society in Engeland doekte toen het subcomité voor discrepanties op, en in zijn lezing suggereerde Dr Ellison dat zulk werk meer thuis hoort bij het Scientific and Medical Network (SMN, Wetenschappelijk en Medisch Netwerk), opgericht in het VK in 1973. Dit herinnert ons eraan dat de leraren duidelijk maakten dat ze via andere organisaties werkten dan via de TS.

Dr. Asprem sluit zijn overzicht van theosofie en wetenschap af door het werk van Dr. Edi Bilimoria te citeren, die toen een vooraanstaand lid was van de Blavatsky Lodge in Londen en sinds 2011 actief in de SMN. Eén van de huidige initiatieven van de SMN is de oprichting van de Galileo Commission die hoopt een verandering in de wetenschappelijke zienswijze te vergemakkelijken. (<https://www.galileocommission.org/>)

Dr. Bilimoria, die mij hierop attendeerde, tekent aan: *Hoewel niet echt 'theosofische wetenschap', is het een belangrijke stap in de richting die, naar mijn mening, de weg bereidt voor het ontspruiten van meer esoterische zaden.*

Kan het zijn dat William Crookes, misschien de grootste wetenschapper die zich ooit voegde bij de TS, die lid werd in 1883 en een persoonlijke vriend was van HPB, als theosoof een teleurstelling werd? Hij speelde nooit een rol in het bestuur of de leiding van de TS. Hij sloot zich aan bij de Londense loge, die onder leiding van A.P. Sinnett grotendeels onverschillig stond ten opzichte van het bevorderen van de theosofie in Engeland. Sinnett hield zich bezig met paranormale verschijnselen en vermogens – en ik denk dat Crookes hierin mee ging – meer dan waar de derde doelstelling toe aanspoorde.

In onze eigen tijd is de meest vooraanstaande wetenschapper in de TS Dr. Rupert Sheldrake. Zijn boeken helpen zekere theosofische ideeën vooruit. In 2018 vierde Dr. Sheldrake dat hij veertig jaar lid was van de TS; hij werd lid toen hij in India werkte. Hij speelt echter geen rol in de interne aangelegenheden. En misschien is dat juist verstandig!

Concluderend: theosofen moeten voeling houden met het academisch onderzoek naar HPB's werk. Eén manier is via evenementen over bepaalde aspecten van haar werk waaraan wetenschappers en theosofen (en deze twee groepen overlappen elkaar natuurlijk) gevraagd worden bij te dragen. Een andere manier is voor theosofen om wetenschappelijke bijeenkomsten bij te wonen waar HPB wordt besproken.

Theosofische bibliotheken zouden ook moeten investeren in het aankopen van boeken en tijdschriften die verslag uitbrengen over wetenschappelijk onderzoek. Landelijke verenigingen en de grotere loges zouden zich moeten abonneren op het blad *Theosophical History*. Navolging verdient de theosofische wetenschapsgroep in Australië, die regelmatig een gratis nieuwsbrief publiceert en conferenties houdt, vaak in samenwerking met nationale theosofische conferenties.

De wijsheid van HPB ligt daar waarin ze ingewijd was, als een leerling op het pad, in staat om anderen dat pad dat ze getrouw volgde te tonen. We kunnen veel over feiten leren van niet aan de theosofie toegewijde wetenschappers en zij van ons, maar dit is ondergeschikt aan de spirituele boodschap en aan het antwoord daarop van ieder van ons.

Vertaling: Peter le Poole

Literatuur:

Abdill, Ed. *Masters of Wisdom: The Mahatmas, Their Letters, and the Path*. New York: Tarcher/Penguin, 2015.

Asprem, Egil. *Theosophical Attitudes towards Science: Past and Present*. In Olav Hammer and Mikael Rothstein, eds. *Handbook of the Theosophical Current*. Leiden: Brill, 2013: 405–27.

Barborka, Geoffrey A. *H.P. Blavatsky: Tibet and Tulku*. Adyar: Theosophical Publishing House, 1966.

Barker, A. Trevor, ed. *De Mahatma Brieven aan A.P Sinnett*. Theosophical University Press Pasadena 1979.

- Blavatsky, H.P. *My Books*. In *Collected Writings*, vol. 13. Edited by Boris de Zirkoff. Wheaton: Theosophical Publishing House, 1982: 191–202.
- Chajes, Julie. *Reincarnation in H.P. Blavatsky's The Secret Doctrine* In *Correspondences*, 5 (2017): 65–93.
- Ellison, Arthur. *Science, Consciousness, and the Paranormal*. Blavatsky Lecture, Theosophical Society in England, July 26, 1998.
- Hanegraaff, Wouter J. *Hermes Trismegistus and Hermeticism*. In M. Sgarbi, ed. *The Encyclopedia of Renaissance Philosophy*. N.Y.: Springer, 2018.
- , *The Theosophical Imagination*. In *Correspondences* 5 (2017): 3–39.
- Pécastaing-Boissière, M. *Annie Besant and Clairvoyance*. 7th ESSWE conference, Amsterdam, July 2019 (deze tekst is op te vragen bij het secretariaat van de TVN)
- Reigle, David. *Tsongkapha and the Teachings of the Wisdom Tradition*. Appendix 2 is getiteld *On Errors in H.P. Blavatsky's Writings*.
- Rudboeg, Tim & Erik Sand *Imagining the East*. Oxford University Press. Hierin het genoemde artikel van Jocelyn Godwin.

Andere relevante literatuur (redactie):

- Algeo, J. *Review Essay, K. Paul Johnson's The Masters Revealed in Theosophical History* July 1995. Vol. V, nr. 7
- Jacobs, Bas *Esotericists and the Academy: K. Paul Johnson and His Theosophical Respondents*, in *Theosophical History*, April 2019

Theatrum Anatomicum in Museum Boerhaave in Leiden

Theosofie en wetenschap: zijn ze tegenstrijdig? Antti Savinainen

Antti Savinainen PhD is docent natuurkunde aan een High School en adjunct professor aan de Universiteit van Jyväskylä, Department of Teacher Education.

Hij is sinds dertig jaar lid van het Finse Ruusu-Risti, onderdeel van de Finse Theosofische Beweging.

Hij is geïnteresseerd in het grensgebied tussen wetenschap en spiritualiteit.

Dit artikel verscheen in *Quest*, winter 2020.

De relatie tussen theosofie en wetenschap is intrigerend maar paradoxaal. Enerzijds zijn veel belangrijke theosofische leringen metafysisch, wat betekent dat ze niet wetenschappelijk kunnen worden getest. Anderzijds spreken zowel H.P. Blavatsky (HPB) als de Mahatma-brieven over de wetenschap van hun tijd. Immers, het tweede doel van de Theosophical Society Adyar (TS) is *het aanmoedigen van de vergelijkende studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap*. Meester Koot Hoomi verklaarde zelfs: *De moderne wetenschap is onze beste bondgenoot* (Chin en Barker, 168). Mijn doel in dit artikel is om te bepalen in hoeverre sommige uitspraken van de vroege theosofie en in het werk van de antroposoof Rudolf Steiner tegen wetenschappelijk onderzoek bestand zijn. Ik zal ook kort ingaan op twee wetenschappelijke onderzoekslijnen die de theosofische leringen ondersteunen.

Laten we om te beginnen eens kijken naar enkele belangrijke kenmerken van moderne wetenschap. Wetenschap is geen verzameling feiten; het is een methode en een proces die zeer effectief zijn om bepaalde typen vragen te beantwoorden. Wetenschappelijke theorieën en stellingen moeten worden gevalideerd door bewijs. Er zijn verschillende niveaus van zekerheid in de wetenschap: we weten sommige dingen vrijwel zeker (hoewel niet 100 procent zeker; dat is alleen mogelijk in logica en wiskunde). Zo is de wet van elektromagnetische inductie vrijwel zeker, aangezien dat al meer dan honderd jaar steeds opnieuw is getest. Een groot deel van onze huidige technologie is erop gevestigd. Aan de andere kant zijn veel exotische nieuwe ideeën op de grens van de fysica helemaal niet zeker. Herhaling van experimenten en de tand des tijds zullen beslissen welke ideeën zullen overleven. Wetenschappelijke theorieën worden geformuleerd met gebruik van methodologisch naturalisme¹. Daarom kunnen wetenschappelijke verklaringen geen beroep doen op invloeden van onzichtbare werelden (die in de theosofische literatuur zo welsprekend worden beschreven), geesten, goden of enig ander metafysisch principe.

¹ Naturalisme is de filosofie dat de wereld bestuurd wordt door natuurkrachten (dus geen bovennatuurlijke krachten). Dit filosofische idee ligt ten grondslag aan de tegenwoordige wetenschappelijke onderzoeksmethoden.

Het is duidelijk dat methodologisch naturalisme de wetenschap buitengewoon goede diensten heeft bewezen.

HPB en wetenschap in de negentiende eeuw

Laten we beginnen met het concept van het atoom. Aan het eind van de negentiende eeuw beschouwden sommige natuurkundigen het bestaan van atomen als speculatief, omdat er geen direct bewijs voor beschikbaar was (hoewel de kinetische theorie van gassen² het idee van atomen zeer succesvol gebruikte).

HPB had in *De Geheime Leer* interessante dingen te zeggen over atomen. Ze stelde: *Het atoom is deelbaar, en moet bestaan uit deeltjes, of uit subatomen*. Deze stelling komt overeen met de moderne fysica. Maar ze vervolgt: *Maar oneindige deelbaarheid van atomen lost materie op in eenvoudige krachtcentra, dat wil zeggen, het sluit de mogelijkheid uit om materie op te vatten als een objectieve substantie*. (Blavatsky, *De Geheime Leer* 1: [519]).

De moderne opvatting beschouwt elektronen en quarks, evenals deeltjes die de interacties binnenin het atoom mogelijk maken, als elementaire deeltjes. Dit wil niet zeggen dat quarks niet uit nog kleinere deeltjes kunnen bestaan, maar deze oneindige deelbaarheid kan onmogelijk experimenteel geverifieerd worden. Het idee van het atoom als een krachtencentrum is interessanter vanuit het moderne gezichtspunt: deeltjesfysici beschouwen deeltjes als excitaties³ van velden, ze zien fysische velden eerder als fundamentele aspecten van de werkelijkheid dan deeltjes.

Toch beging HPB een ernstige vergissing door te beweren: *Het atoom behoort volledig tot het domein van de metafysica... Het kan nooit worden getest met retort of weegschaal*. (Blavatsky, *De Geheime Leer* 1 [513]). Individuele atomen kunnen wel degelijk gemanipuleerd worden met moderne technologie. Met laserkoeling en ionenvangers kunnen geïoniseerde atomen zelfs zichtbaar worden voor het blote oog.

De negentiende-eeuwse natuurkunde twijfelde er niet aan dat licht een golf was; empirisch bewijs was onmiskenbaar. Dit leidde ertoe dat natuurkundigen Newtons deeltjestheorie van licht verwierpen. HPB bood een ander perspectief vanuit het occulte gezichtspunt:

Toegegeven, de deeltjestheorie van weleer is verworpen en de golftheorie heeft haar plaats ingenomen. Maar de vraag is of dit laatste zo stevig is gefundeerd dat zij niet kan worden onttroond zoals haar voorgangster?

Licht is in één opzicht beslist even stoffelijk als elektriciteit zelf. (Blavatsky, *De Geheime Leer* 1: [579-80])

² De kinetische theorie van gassen is een wetenschappelijk model dat het fysieke gedrag van een gas verklaart als de beweging van de moleculaire deeltjes waaruit het gas bestaat (www.greelane.com).

³ Excitatie is een natuurkundige term voor het tijdelijk verhuizen van een elektron van een schil naar een andere schil die hoger in het energiespectrum ligt, binnen hetzelfde atoom. (<https://www.encyclo.nl>). In de kwantumveldentheorie stellen de excitaties van het veld deeltjes voor (Wikipedia).

Deze standpunten zijn grotendeels in lijn met de moderne opvatting van de golfdeeltje dualiteit van licht. Het lijkt erop dat HPB's concept van licht wordt gevalideerd door de moderne fysica, tenminste tot op zekere hoogte. Men zou in de verleiding kunnen komen om te verkondigen dat ze in haar verhandeling over atomen en licht haar tijd vooruit was.

HPB kon in haar geschriften zinvol discussiëren en kritiek leveren op de negentiende-eeuwse wetenschap en dat deed ze ook. Niettemin is het cruciaal om al HPB's uitspraken over wetenschap in ogenschouw nemen. Uit sommige van haar verhandelingen blijkt dat ze de theorie van klassieke mechanica niet helemaal begreep (kijk bijvoorbeeld naar wat ze schrijft over de rotatie van planeten en de staarten van kometen (Blavatsky, *De Geheime Leer* 1 [539, 542-43]).

Hoewel in haar tijd haar bespreking van wetenschap heel inzichtelijk was, heeft deze uiteindelijk de tand des tijds niet doorstaan. Zoals een Finse hoogleraar kosmologie heeft geschreven: *De wetenschappelijke ideeën in De Geheime Leer zijn aantoonbaar onjuist, irrelevant, of compleet onbegrip* (Enqvist, 243).

Wetenschap in de Mahatmabrieven

Meester KH schreef dat buiten ons eigen zonnestelsel andere zonnestelsels met planeten bestaan. Hoewel in de negentiende eeuw geen empirisch bewijs bestond voor exoplaneten, werden er sinds 30 maart 2019 ongeveer vierduizend ontdekt. Meester KH doet een eigenaardige voorspelling met betrekking tot de exoplaneten:

De wetenschap zal eerder geluiden van bepaalde planeten horen voordat zij ze ziet. Dit is een voorspelling (Chin en Barker, 325).

Geluid kan zich onmogelijk voortplanten in de interstellaire ruimte. Maar de voorspelling kan op een andere manier worden uitgelegd: misschien verwees KH naar radiogolven waardoor de eerste exoplaneet in 1992 werd ontdekt.

Andere uitspraken waren niet correct: bijvoorbeeld uit KH's opvattingen over het potentiële van zwaartekrachtenergie en het behoud van energie blijkt een gebrek aan begrip van de klassieke natuurkunde (Chin en Barker, 166-68).

Hier zijn nog twee voorbeelden van onjuiste verklaringen over wetenschap:

Over exoplaneten: *Niet alle planeten tussen Mercurius en de zon zijn al ontdekt, hoewel hun bestaan sterk vermoed wordt. Wij weten dat ze bestaan en waar ze bestaan* (Chin en Barker, 325).

Over meteorieten: *We weten allemaal, dat de warmte die de aarde ontvangt door straling van de zon hoogstens één derde, zo niet minder is van de hoeveelheid die zij rechtstreeks ontvangt van de meteorieten* (Chin en Barker, 319).

Het is heel duidelijk dat de Mahatmabrieven onjuiste uitspraken over wetenschap bevatten.

Rudolf Steiner en wetenschap

Rudolf Steiner (1861-1925) was een productief spiritueel leraar, eerst in de theosofische beweging en later in de door hem opgerichte Antroposofische Vereniging. Je zou kunnen zeggen dat hij een veelzijdige kennis had van spirituele wetenschap en haar toepassingen in de praktijk. Onder andere was hij goed bekend met de klassieke fysica; die had hij bestudeerd aan een instituut voor technologie. Sommige van zijn uitspraken over de wetenschap zijn echter aantoonbaar volledig onjuist. Laten we twee voorbeelden bekijken over specifieke relativiteit, die nu worden ondersteund door een overweldigende hoeveelheid empirisch bewijs:

Er is het verdere vereiste dat het concept of idee in overeenstemming moet zijn met de werkelijkheid. Nu, een erg lange discussie zou nodig zijn als ik u zou laten zien dat de hele relativiteitstheorie niet strookt met de realiteit, ook al is zij logisch - wonderlijk logisch...

Een andere bewering van Einstein is dat zelfs de dimensie van een lichaam slechts relatief is en afhangt van de snelheid van beweging. Volgens de Einstein-theorie zou een mens die met een bepaalde snelheid door de kosmische ruimte beweegt, zijn voor-achterwaartse omvang niet behouden, maar zo dun worden als een vel papier (Kinnes).

Het eerste fragment behandelt de speciale relativiteitstheorie als een abstracte theorie zonder verband met de werkelijkheid. Dat mag dan in 1920 redelijk zijn geweest om te zeggen, maar later bewijs (uit deeltjesversnellers en geografische positioneringssystemen) heeft ondubbelzinnig aangetoond dat de specifieke relativiteit heel goed overeenstemt met de werkelijkheid. Het tweede fragment laat zien dat Steiner niet de implicaties van de Lorentz-contractie had begrepen. Het punt is dat er geen verandering optreedt in de werkelijke lengte. Het kan zijn dat dit niet goed werd uiteengezet in de bronnen waarover Steiner beschikte.

Radioactiviteit werd in 1896 ontdekt, maar volledig begrip van het verschijnsel kwam pas veel later met de ontwikkeling van de kwantumtheorie. Steiner nam er een standpunt over in kort nadat het werd ontdekt: naar zijn mening bestond radioactiviteit in de natuur nog maar een paar duizend jaar (Grant, 1996). In 1918 beweerde Steiner dat het pas bestond sinds het Mysterie van Golgotha (de dood en opstanding van Christus), dus ongeveer tweeduizend jaar (Meyer, 1965). Deze visie is duidelijk onjuist. Bovendien zei Steiner een jaar voor zijn dood dat de aarde jonger is dan 20 miljoen jaar. Dit is aantoonbaar verkeerd: er is overweldigend bewijs dat de aarde veel ouder is.

Spanning tussen spirituele leringen en wetenschap

Je kunt gerust zeggen dat het niet verstandig is om de Bijbel te lezen als een

wetenschappelijk leerboek. Ik zou de dezelfde aanpak voor andere spirituele bronnen aanbevelen. Het feit dat er onjuiste uitspraken over wetenschap in theosofische en antroposofische bronnen staan, verbaast mij niet, ook al heb ik een zeer hoge dunk van deze spirituele leringen in het algemeen. Het is niet aannemelijk dat spirituele leraren onfeilbare deskundigheid zouden hebben op ieder wetenschappelijk gebied van hier tot in de eeuwigheid. Eigenlijk wordt deze interpretatie ondersteund in Meester KH's eigen schrijven: *U bent mogelijk, ja ongetwijfeld, onze meerdere in iedere tak van fysieke kennis; in de geestelijke wetenschappen waren wij, zijn wij en zullen wij altijd blijven Uw – MEESTERS* (Chin en Barker, 34).

De antroposoof Christopher Bamford heeft beschreven hoe zelfs de ingewijden onvermijdelijk kinderen van hun eigen tijd zijn: *Iedereen, zelfs een 'ingewijde', incarneert in een specifieke tijd en cultuur. Hoe diep de liefde en wijsheid die hij kan ingeven in zijn historische moment ook is, hij behoort niettemin onvermijdelijk tot die tijd en drukt in mindere of meerdere mate de daarbij behorende kracht en zwakte uit* (Bamford, *Introduction to Steiner*, 11-12).

Bamford maakt een uitstekend punt. Weigeren om de dwalingen in de theosofische overlevering te erkennen brengt het risico met zich mee dat de beweging bevroren blijft in de tijd. Het uiteindelijke logische gevolg zou zijn dat er geen evolutie van spirituele of wetenschappelijke gezichtspunten meer mogelijk is.

Waar wetenschap en theosofie het eens zijn

Tot dusver heb ik alleen onderwerpen behandeld waarin spirituele leringen in strijd zijn met gevalideerde wetenschappelijke opvattingen.

Niettemin ondersteunen sommige gebieden van wetenschappelijk onderzoek wel degelijk spirituele leringen en dagen het naturalistische kader uit. Eén zo'n gebied is dat van Bijna-Doodervaring (BDE), dat al meer dan veertig jaar wordt bestudeerd. Er bestaat tegenwoordig betrouwbaar bewijs van het stervensproces zoals mensen die alle vitale functies hebben verloren, dat ervaren. De beste getuigenis komt uit prospectieve en longitudinale studies, zoals de studie van Van Lommel e.a., die werd gepubliceerd in *The Lancet* (2001). Misschien zit wel de meest opvallende overeenkomst tussen de BDE-studies en theosofie in de terugblik op het leven. Hier zijn enkele korte fragmenten over dit onderwerp van Meester KH en van de Finse theosoof Pekka Ervast (1875-1934):

Op het laatste moment wordt het hele leven weerspiegeld in ons geheugen en beeld na beeld komt tevoorschijn uit alle vergeten hoekjes, de ene gebeurtenis na de andere. Het stervende brein drijft het geheugen op met een sterke impuls, en het geheugen herstelt getrouw iedere indruk die haar tijdens de periode van hersenactiviteit is toevertrouwd (Chin en Barker, 326).

Hij leeft niet in zijn herinneringen zoals hij dat deed in zijn fysieke leven. Hij kijkt gewoon naar het grootse toneel en beoordeelt het objectief, noemt elk ding - afhankelijk van

zijn eigen kwaliteit - goed of slecht, misdaad of verdienste, enzovoort. Hij blijft als het ware in een groot licht staan... De toeschouwer is het gepersonaliseerde hogere Zelf. In de dood wordt de plechtige ervaring van herinneringen niet veroorzaakt door de gewone fysieke persoonlijkheid. In plaats daarvan is zij toe te schrijven aan het hogere Zelf (Marjanen et al., 40).

Beide beschrijvingen komen sterk overeen met de bevindingen van BDE-onderzoek. Ook kunnen sommige mensen die een BDE doormaakten, zich nauwkeurig herinneren wat er gebeurde toen ze werden gereanimeerd. Mensen uit de controlegroep zonder BDE konden hun toestand slechts zeer onnauwkeurig beschrijven (Sartori, 2008). Holden (2009) beoordeelde negenentachtig gepubliceerde gevallen die waarnemingen weergaven tijdens een BDE met buiten-het-lichaam-ervaring. Tweënnegentig procent van de gerapporteerde gevallen werd als volledig nauwkeurig beschouwd. (Het is niet verrassend dat sceptici erop gebrand waren om een naturalistische uitleg voor deze bevindingen te geven, hoe gekunsteld ook.)

Het tweede gebied van wetenschappelijk onderzoek dat hier relevant is, is onderzoek van kinderen die herinneringen aan een vorig leven hadden. Wijlen professor Ian Stevenson begon met dit onderzoek in de jaren zestig van de vorige eeuw. Zijn werk wordt voortgezet aan de Universiteit van Virginia. Daar heeft de afdeling Perceptual Studies een database van ongeveer vijftienghonderd gevallen van kinderen die informatie hebben verstrekt over hun (vermeende) vorige levens.

Typerend is dat kinderen als ze twee tot vijf jaar oud zijn, over hun vorige levens praten. In sommige gevallen hebben de onderzoekers verklaringen van de kinderen geverifieerd vóórdat ze contact opnamen met de families uit het huidige en het vorige leven.

Enerzijds is er geen 'perfecte' casus gevonden, wat ruimte voor twijfel laat. Anderzijds zijn sommige gevallen erg overtuigend: bijvoorbeeld dat van James Leininger (Tucker, 2016).

Ten slotte kan het de moeite waard zijn op te merken dat in de onderzochte gevallen de tijd tussen incarnaties meestal slechts enkele jaren of minder is, terwijl het volgens de theosofische leringen typisch tien eeuwen of meer is. Vanuit theosofisch gezichtspunt suggereert deze discrepantie dat reïncarnaties van kinderen een uitzondering zijn. Zij hebben het langdurige proces van verschillende stadia van het hiernamaals niet doorlopen.

Conclusies

Het is opwindend dat het wetenschappelijk onderzoek naar BDE's en vorige levens van kinderen heel vaak overeenkomen met leringen van de eeuwige wijsheid. Deze onderzoekslijnen vormen een uitdaging voor het materialistische paradigma van de wetenschap. Als het bewustzijn zuiver en alleen een product van de hersenen is, zouden er geen bewuste ervaringen kunnen zijn in de tijd dat de hersenen niet functioneren, en zou het idee van reïncarnatie totaal onmogelijk zijn. En toch: dergelijke gevallen zoals hierboven beschreven, gebeuren. De essentie van wetenschap, zoals van theosofie, is zoeken naar waarheid. Dit betekent dat als gegevens suggereren dat

het naturalistische wereldbeeld te beperkt is, het moet worden verbreed in de geest van 'volg de data, waar ze ook heen leiden'. In die zin kan de wetenschap inderdaad onze beste bondgenoot zijn.

Niettemin zijn er onmiskenbaar uitspraken in de theosofie en antroposofie over wetenschap die de tand des tijds niet doorstonden. Dit feit moet serieus worden genomen. We zouden de volgende vraag moeten stellen: welke leringen behoren tot het verleden?

Wat het antwoord ook blijkt te zijn, er zijn zeker vele grootse leringen in de theosofie die cruciaal zijn om het leven vanuit een hoger perspectief te begrijpen, zoals de wetten van karma en reïncarnatie, de ontplooiing van het hoger Zelf en hoge ethische idealen die ons inspireren om waarlijk mededogende mensen te worden.

Vertaling Marianne Plokker

Bronnen

Blavatsky. H.P., *De Geheime Leer*.

Chin, Vicente Hao, Jr., en A. Trevor Barker, eds. *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett in Chronological Sequence*. Adyar: Theosophical Publishing House, 1998.

Enqvist, K. *Olemisen porteilla* ("Aan de poorten van het bestaan"). Helsinki: WSOY, 2011.

"Exoplanet" Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Exoplanet#History_of_detection, geraadpleegd op 30 september 2019.

Grant, N. *Radioactivity in the History of the Earth*. In *Archetype: Journal of the Science Group of the Anthroposophical Society in Great Britain* 2 (sept. 1996): <http://sciencegroup.org.uk/old/archetyp.htm>, geraadpleegd 27 september 2019.

Holden, J.M., *Veridical Perception in Near-Death Experiences*. In J.M. Holden, B. Greyson en D. James, eds. *The Handbook of Near-Death Experiences: Thirty years of Investigation*. Santa Barbara, Californië: Praeger / ABC-CLIO, 2009: 185-211.

Kinnes, Tormod., *Rudolf Steiner looks at relativity*: <http://oaks.nvg.org/steiner-relativity.html>; geraadpleegd op 27 september 2019. Kinnes citeert Steiners *Het Raadsel der Mensheid*, lezing 10.

Marjanen, J., A. Savinainen en J. Sorvali, eds. *From death to Rebirth: Teachings of the Finnish Sage Pekka Ervast*. Helsinki: Literary Society of the Finnish Rosy Cross: 2017, rebirth https://teosofia.net/e-kirjat/Pekka_Ervast-From_Death_to_Rebirth.pdf

Meyer, T.H., *Ludwig Polzer-Hoditz, A European: A Biography*. Forest Row, VK: Temple Lodge, 2014.

Sartori, P., *The Near-Death Experiences of Hospitalized Intensive care Patients: A five year clinical Study*. Lewiston, NY: Edwin Mellen Press, 2008.

Steiner, Rudolf, *The occult movement in the nineteenth century*. Londen: Rudolf Steiner Press, 1973.

Tucker, J. The Case of James Leining: An American Case of the reïncarnation type. *Explore* 12 (2016), 200-07.

University of Virginia, Department of Perceptual Studies website:

<https://med.virginia.edu/perceptual-studies/our-research/children-who-report-memories-of-previous-lives/media/> geraadpleegd op 27 september 2019.

Van Lommel, P., R. van Wees, V. Meyers en I. Elfferich, *Near-Death Experience in Survivors of Cardiac Arrest: A prospective Study in the Netherlands*. (Bijna-doodervaring bij overlevenden van een hartstilstand: Een prospectieve studie in Nederland.) *The Lancet* 358 (2001), 2039-2045.

Esoterische en wetenschappelijke visies op kosmogeenese

Pablo Sender

Dr. Pablo Sender is wetenschapper, leraar en student van de spirituele tradities van de mensheid, in het bijzonder die van H. P. Blavatsky. Hij woont en werkt aan het *Krotona Institute of Theosophy* in Ojai, Californië, USA.

Dit artikel verscheen in *The Theosophist*, december 2019.

Veel van wat H.P. Blavatsky (HPB) aan het eind van de negentiende eeuw over natuurkunde schreef, is in de loop van de twintigste eeuw geverifieerd¹. Op het gebied van kosmologie echter hebben maar weinig principes die door haar in de *Geheime Leer (GL)* zijn gepresenteerd, hun weg gevonden naar het reguliere wetenschappelijke denken. We zullen de esoterische kijk op het ontstaan en de fundamentele aard van het heelal onderzoeken, vis-à-vis het huidige wetenschappelijke inzicht.

De Eeuwige Moeder

De oude Stanzas van Dzyan, gepresenteerd in de *GL*, beschrijven de toestand van de kosmos in wat 'de nacht van het heelal', of pralaya wordt genoemd, de toestand vóór de manifestatie van vormen. Het eerste vers van de eerste stanza begint met: *De Eeuwige Moeder (Ruimte), gewikkeld in haar altijd onzichtbare gewaden, ... (GL 1, [35]).*

Terwijl de huidige wetenschappelijke theorieën stellen dat de ruimte werd gecreëerd bij de oerknal, zegt de *GL* dat zij altijd bestaat, en noemt haar *de Eeuwige Moeder*. Dit is een interessante veronderstelling, omdat, zoals we zullen zien, het 'inkrimpen' van alles wat in het heelal bestaat tot een klein centrum ('singulariteit', enkelvoudigheid genoemd) veel problemen oproept vanuit een wetenschappelijk oogpunt. Nu moeten we in gedachten houden dat de ruimte die in deze stanza wordt genoemd, niet de stoffelijke ruimte is die we kennen. HPB beschrijft 'metafysische' ruimte als volgt:

Ruimte is het enige eeuwige dat wij ons heel gemakkelijk kunnen voorstellen, onbeweeglijk in haar abstractie en niet beïnvloed door de aanwezigheid of de afwezigheid daarin van een objectief Heelal. Zij heeft geen afmetingen, hoe men die ook opvat, en bestaat op zichzelf Noch grenzeloze leegte, noch voorwaardelijke volheid, maar beide. Zij was en zal altijd zijn (GL 1, p. [35]).

¹ Voor een studie hierover, zie *Science-Modern and Occult*, Part 1, gepubliceerd in *The Theosophist*, Nov. 2012, p. 20.

De metafysische ruimte is eeuwig, absoluut en onveranderlijk, terwijl de stoffelijke ruimte, zoals beschreven door Albert Einstein, tijdelijk, relatief en veranderlijk is; ze kan worden geschapen of vernietigd, uitgebreid of ingekrompen, gebogen of afgevlakt. HPB stelt ook dat het idee van een driedimensionale ruimte een misvatting is. Als metafysisch beginsel heeft ruimte geen dimensies; wat lengte, hoogte en breedte heeft, is fysieke materie die de ruimte in beslag neemt. Echter, HPB legt uit dat er andere soorten materie zijn die vier, vijf, of meer dimensies hebben. Dit idee leek ver gezocht in haar tijd, maar tegenwoordig wordt het ondersteund door theorieën in de kwantum-natuurkunde die een heelal veronderstellen van zo veel als tien ruimtelijke dimensies.

Het is interessant dat deze 'ouder-ruimte' in het Engels 'parent', in de Nederlands vertaling 'Eeuwige Moeder' vrouwelijk is. HPB zegt dat het eerste beginsel dat we ons kunnen voorstellen, filosofisch gezien als vrouwelijk moet worden beschouwd. Ruimte is als de baarmoeder waarin de kosmos groeit, de kosmische maagd die zwanger wordt van een zoon (het heelal) zonder enige medewerking van buitenaf. Dit komt doordat alles wat bestaat in haar besloten ligt. De ruimte wordt ook beschreven als *gewikkeld in haar altijd onzichtbare gewaden*. HPB beschreef dit als:

De 'gewaden' staan voor het noumenon [oorzaak of bron] van ongedifferentieerde kosmische stof. Het is geen stof zoals wij die kennen, maar de geestelijke essentie van stof en deze is eeuwig, evenals de Ruimte in haar abstracte betekenis, waarmee ze zelfs één is (GL 1, p. [35]).

Metafysische ruimte is niet zomaar een leegte, maar heeft een abstracte, substantiële kwaliteit. Het is dit substantiële aspect dat maakt dat de stoffelijke ruimte, zoals Einstein die ziet, lijkt op een weefsel. Vanuit theosofisch oogpunt is het 'weefsel-aspect' van de stoffelijke ruimte toe te schrijven aan wat HPB 'ether' noemde en die de wetenschap begint te herkennen.

In ieder geval was het idee dat ruimte een 'essentie' van materie zou kunnen bevatten belachelijk voor het grootste deel van de wetenschappers van de twintigste eeuw, maar vandaag de dag wordt het door de wetenschap geaccepteerd (tenminste in zijn *fysieke* uitdrukking) in wat men noemt 'kwantumfluctuatie'² - een veld dat aanwezig is in de 'lege' ruimte waaruit de subatomaire deeltjes voortkomen die aanleiding geven tot materie.

We gaan door met het eerste vers:

De Eeuwige Moeder (Ruimte), gewikkeld in haar altijd onzichtbare gewaden, had opnieuw zeven eeuwicheden lang gesluimerd.

² Kwantumfluctuatie is een fluctuatie van energie in de lege ruimte volgens het onzekerheids-principe van Heisenberg. Vacuüm heeft zelf een bepaalde energie. De energie is niet stabiel, maar schommelt om die waarde. De vacuumfluctuaties uiten zich als virtuele deeltjes en antideeltjes die uit het niets verschijnen en verdwijnen. Volgens sommige kwantumfysici is onze hele kosmos het gevolg van een kwantumfluctuatie (Redactie).

De Eeuwige Moeder 'sluimerend' betekent dat, tijdens de nacht van het heelal, de gemanifesteerde ruimte een latent vermogen is. Het woord 'opnieuw' houdt in dat de ruimte in het verleden sluimerde, vervolgens ontwaakte, en daarna een tijd lang weer sluimerde. De *GL* bevestigt:

Het verschijnen en verdwijnen van werelden is als een regelmatig getij van eb en vloed. Dit ... is de algemene geldigheid van die wet van periodiciteit, van eb en vloed, van neergang en opkomst... (GL 1, [17]).

De *GL* stelt een cyclisch model van het heelal voor, waarin de kosmos ontstaat, zich ontwikkelt en oplost, om vervolgens na een periode van rust weer tot stand te komen. HPB was dus aantoonbaar de eerste persoon die aan de moderne westerse samenleving het idee presenteerde dat ons heelal geen unieke creatie is, maar een nieuwe herhaling in een keten van heelallen. Dit idee begint steun te krijgen bij sommige wetenschappers.

Universeel denkvermogen

Het tweede vers stelt dat er tijdens de nacht van het heelal geen tijd is, een concept dat overeenkomt met het huidige wetenschappelijk concept dat tijd niet absoluut is. In zijn derde vers introduceert de stanza echter een element dat buiten het domein van de moderne wetenschap valt: het universele denkvermogen.

Wetenschappers denken over het algemeen dat het bewustzijn een epifenomeen is, een bijproduct van materie. Theosofische leringen zijn het daar niet mee eens en stellen dat het bewustzijn geen spontaan opkomend verschijnsel is, maar een fundamenteel kenmerk van het heelal. Met andere woorden: de mogelijkheid van intelligentie zit in het weefsel van de kosmos zelf.

Dit idee kan (althans filosofisch) een belangrijk probleem met de bigbang-(oerknal-)theorie oplossen. In de wetenschap beschrijft het begrip 'entropie' het feit dat materiële vormen, wanneer ze aan zichzelf worden overgelaten, de neiging hebben af te brokkelen. De natuurlijke neiging van materie is om uit elkaar te vallen, in wanorde te vervallen en zich willekeurig te verspreiden. Dus rijst de vraag: als het universum begon vanaf een punt waar geen structuren waren, wat leidde dan tot het ontstaan van atomen, moleculen, gassen, sterren, planeten en levende wezens? Het bouwen van vormen en structuren kan niet uit zichzelf plaatsvinden. Zonder intelligentie zal materie in de kosmos worden verspreid of, in het beste geval, worden samengevoegd in vormloze klodders, niet in delicaat uitgebalanceerde en immens complexe structuren.

De *GL* postuleert dat, tegen de 'middelpuntvliedende' neiging tot verspreiding in, er een 'middelpuntzoekende' kracht is die de materie samenbrengt en structuren creëert. Om dit creatieve beginsel te beschrijven, gebruikte HPB de term 'logos', een Grieks woord dat rede, intelligentie, patroon of woord betekent. Deze logos is echter geen aparte entiteit, los van de rest, zoals de algemene opvatting van God. De logos is een creatieve intelligentie, die inherent aanwezig is in het heelal, een kracht die patronen en structuren genereert. De wetenschap heeft dit intelligente beginsel niet kunnen ontdekken, omdat het ijler is dan materie en energie.

Het woord 'intelligentie' wordt hier gebruikt in zeer brede zin, niet beperkt tot de manieren waarop zij zich in de mens manifesteert. De natuur heeft zijn eigen intelligentie: bacteriën kunnen hun omgeving waarnemen en daarop reageren, planten kunnen vormeloze stof opnemen en het omzetten in complexe vormen, vogels kunnen complexe nesten bouwen, enzovoort. Telkens wanneer een soort entiteit, een hemels wezen, menselijk wezen, of een atoom, verschijnt in de kosmos, 'kanaliseert' dat het beginsel van intelligentie dat zich in het weefsel van het heelal bevindt. Hoeveel intelligentie? Zoveel als de complexiteit van de vorm mogelijk maakt. Een atoom verbindt zich met bepaalde atomen, maar niet met andere, het neemt deel aan bepaalde reacties, maar niet aan andere, enzovoort. We noemen dit 'chemie', maar het is een vorm van intelligentie, heel eenvoudig, want zo is de structuur van het atoom.

Naarmate vormen complexer worden, kan het universele denkvermogen, ofwel de logos, worden uitgedrukt op steeds uitgebreidere wijze. Wat we 'menselijke intelligentie' noemen is eenvoudigweg de hoeveelheid universeel denkvermogen dat uitgedrukt kan worden door de menselijke samenstelling. Met andere woorden: wij en al het andere, zijn directe uitdrukkingen van het goddelijke denkvermogen of de logos.

We kunnen nu kijken naar het derde vers in zijn geheel: *Het universele denkvermogen was niet, want er waren geen Ah-Hi (hemelse wezens) om het te bevatten (en het dus te manifesteren)* (GL 1, [37]). Tijdens de nacht van het heelal zijn er geen wezens om het tot uitdrukking te brengen, dus blijft deze intelligentie latent; maar zodra het heelal ontwaakt, zijn de eerste 'structuren' die zich ontwikkelen op de geestelijke gebieden de hemelse wezens. Zij zijn de meest perfecte vormen voor de manifestatie van deze kosmische intelligentie, dus worden zij de 'organen' van het universele denkvermogen. In de theosofische zienswijze zijn alle natuurwetten manifestaties van deze intelligenties.

De dageraad van manifestatie

De derde stanza van de *GL* beschrijft het ontwaken van de kosmos of manvantara. Hij begint met vermelding van *de laatste trilling van de zevende eeuwigheid* van de universele nacht. Merk op dat zelfs wanneer het heelal in rust is, er trilling, energie is. De *GL* beschrijft aldus het bestaan van één eeuwig beginsel dat de zaden bevat van materie, energie en bewustzijn.

In een tijd waarin de wetenschap dacht dat atomen inert waren, kleine deeltjes stof zonder beweging en zonder onderdelen, stelde HPB dat ze in constante trilling zijn. Ook bekritiseerde ze het wetenschappelijke idee dat krachten onstoffelijk waren, met het argument dat ze een vorm van materie waren, hoewel van een andere soort dan de materie die bekend was bij de wetenschap van haar tijd. Enkele decennia later ontdekte de wetenschap dat materie een vorm van energie is, en dat energie altijd wordt 'gedragen' door een deeltje, zoals vandaag de dag in de kwantumfysica wordt beschreven.

De *GL* gaat nog verder en voegt eraan toe dat er geen materie of energie bestaat zonder intelligentie. Als we materie zien, is het een vorm van energie, en als we energie zien is het een vorm van intelligentie. Als de wetenschap haar begrip van de aard van energie verdiept, kan zij misschien tot dezelfde opvatting komen. In feite zijn er al enkele natuurkundigen die een theorie van panpsychisme beginnen te overwegen. (Panpsychisme is het idee dat alle materie, hoe klein ook, een beginsel van individueel bewustzijn heeft.)

Het eerste vers van de derde stanza, zegt vervolgens: *De laatste trilling van de zevende eeuwigheid doordringt de oneindigheid (GL 1,[62])*, en zet zo de dageraad van de manifestatie in beweging. HPB legt uit:

De 'laatste trilling van de zevende eeuwigheid' was door geen enkele god 'voorbeschikt', maar vond plaats krachtens de eeuwige en onveranderlijke WET die de grote tijdperken van activiteit en rust veroorzaakt (GL 1, 62),

Volgens de *GL* is het niet nodig dat er een God is die zegt *laat er Licht zijn*. De laatste trilling treedt op als het uur slaat volgens een onveranderlijke, cyclische wet. Het tweede vers gaat verder: *De trilling snelt voort en raakt met haar snelle vleugel (gelijktijdig) het hele heelal en de kiem die in het duister woont ... (GL 1, [63])*. We hebben hier een nieuw element: 'de kiem'. HPB beschrijft het als:

Het punt in het wereld-ei, dat wordt voorgesteld door stof in haar abstracte betekenis. Maar de uitdrukking 'punt' moet niet zo worden opgevat, dat zij betrekking heeft op een bepaald punt in de Ruimte, want er bestaat een kiem in het centrum van ieder (metafysisch) atoom (...) - de verzameling daarvan vormt samen de Kiem, het noumenon van de eeuwige en onvernietigbare stof (GL 1, 57).

Het idee van 'kiem' verwijst niet naar een centraal punt van waaruit alles begon, want de kiem zit in elk metafysisch atoom dat het 'weefsel' van ruimte vormt. De *GL* ondersteunt niet het idee dat het heelal ontstond uit één centraal punt; integendeel, het manifesteert zich over het gehele oppervlak van reeds bestaande ruimte - tegelijkertijd.

De basishypothese van de bigbangtheorie, het idee dat ruimte, tijd, stof en energie allemaal 'gecreëerd' werden vanuit een initiële singulariteit (een centrum van oneindige dichtheid dat alles bevatte wat vandaag de dag in het heelal is), roept veel problemen op. Zij kan niet verklaren (1) waarom stof niet gelijkmatig over het heelal verdeeld is, zoals het zou moeten zijn als alles uit één centrum zou komen en zich met constante snelheid zou uitbreiden; (2) waarom het heelal isotroop is, d.w.z. overal bijna dezelfde temperatuur heeft en afstanden overbrugt die de hitte niet had kunnen bereiken; of (3) de ongelooflijke overeenstemming tussen de hoeveelheid materie van de kosmos en zijn expansieve snelheid, wat het heelal plat maakt.

Om al deze gebreken te verhelpen ontwikkelden wetenschappers een 'lapmiddel': de kosmologische inflatie. Deze theorie stelt dat het heelal, om een of andere onbekende reden, extreem snel moet zijn uitgebreid tijdens de eerste paar momenten, en

vervolgens, om al even onbekende redenen, zijn expansie heeft verminderd tot het huidige tempo. Ofschoon dit scenario een aantal van de problemen met de bigbangtheorie zou oplossen, is het onmogelijk om te zeggen hoe en waarom dit kon gebeuren. Zo zeggen sommige wetenschappers: 'Geef me één wonder en ik kan de rest uitleggen.'

Eén van de vaders van de inflatietheorie, Prof. Paul Steinhardt, is zich bewust van de problematiek van dit idee. In een ommezwaai die hem dichterbij de esoterische visie brengt, liet hij onlangs de inflatietheorie varen voor een *cyclisch* model van het universum. In zijn woorden:

Deze theorie is een radicaal alternatief voor het standaard bigbang-inflatiescenario. Het biedt een nieuwe aanpak voor het oplossen van de homogeniteit, isotropie, en platheidsvraagstukken. (Paul J. Steinhardt, *The Cyclic Theory of the Universe* <https://physics.princeton.edu/~steinh/vasarev.pdf>)

Dit alternatieve model is gebaseerd op de 'M-Theorie' van kwantumfysica ('M' voor membraan, ook wel 'braan' genoemd). Steinhardt vat het als volgt samen:

Het zichtbare heelal ligt op een braan die door een kleine opening langs een extra dimensie van een tweede braan wordt gescheiden. Het cyclische model stelt, dat de big bang (oerknal) een botsing is tussen branen die met regelmatige tussenpozen plaatsvindt; dat elke knal hete stof en straling vormt en een tijdperk van expansie, afkoeling en structuurvorming in gang zet; dat er een interbraankracht is die verantwoordelijk is voor het samenbrengen van de branen waarvan de potentiële energie als donkere energie werkt als de branen ver uit elkaar liggen; en dat elke cyclus eindigt met de contractie van de extra dimensie en een botsing tussen de branen – een nieuwe big bang – die de volgende cyclus in gang zet.

In deze theorie is het heelal oneindig en is ruimte (de 'braan') eeuwig, substantieel en voortdurend in trilling ('kwantumschommelingen of kwantumfluctuaties'). Materie en energie worden niet gecreëerd vanuit een centrum maar over het gehele oppervlak van de ruimte, tegelijkertijd, als de ruimte, de braan, botst met de andere braan. Zoals te zien is, lijkt dit model vrij goed te passen bij verschillende kenmerken die in de *GL* worden gepresenteerd.

Chaos en ether

We kunnen nu het tweede vers van de derde stanza afmaken:

De trilling snelt voort en raakt met haar snelle vleugel (gelijktijdig) het hele heelal en de kiem die in het duister woont: de duisternis die ademt (beweegt) over de sluimerende wateren van het leven (GL 1, p. 63).

HPB legt het laatste deel van het vers als volgt uit:

De Wateren van het leven, of Chaos, het vrouwelijke beginsel in de symboliek, zijn (voor ons geestesoog) de leegte, waarin de latente geest en stof zich bevinden (...)

een leegte, in de zin van ruimte, maar niet van lege ruimte, omdat 'de Natuur een leegte verafschuwt' (GL 1, p. 64).

HPB stelde dat wat ons lege ruimte lijkt, geen leegte is. Het is de filosofische chaos, dat wil zeggen, ongeorganiseerde geestelijke substantie vol energie. In de laatste decennia heeft de kwantumfysica hetzelfde ontdekt als een kenmerk van het fysieke gebied. Een theoretisch natuurkundige van CERN (European Council for Nuclear Research, de Europese Raad voor Kernonderzoek), Alvaro de Rújula, zegt:

Het blijkt dat het vacuüm niet leeg is – er is een verschil tussen het vacuüm en het niets Het vacuüm lijkt een energiedichtheid te hebben, die soms 'donkere energie' of de 'kosmologische constante' wordt genoemd, en die verantwoordelijk is voor de waargenomen versnelde expansie van het heelal ... Vanuit het oogpunt van de deeltjesfysica is het doordrongen van een 'Higgs Field'. (Is The Vacuum Empty? The Higgs Field And The Dark Energy, sciencedaily.com/releases/2007/05/070510111445.htm)

Dit concept laat grote overeenkomsten zien met wat HPB 'ether' noemde. Volgens haar is ether een toestand van materie die de ruimte doordringt, maar die de wetenschap tot nu toe heeft geweigerd te accepteren. Sommige vooraanstaande wetenschappers, zoals Robert B. Laughlin, Nobelprijswinnaar in de natuurkunde, beginnen het bestaan ervan te erkennen. Hij zei:

*Het woord 'ether' heeft extreem negatieve bijbetekenissen in de theoretische natuurkunde vanwege de associatie met het tegengestelde van relativiteit in het verleden. Dat is jammer omdat, ontdaan van deze connotaties, het goed de manier weergeeft waarop de meeste natuurkundigen eigenlijk denken over het vacuüm Studies met grote deeltjesversnellers hebben ons er toe gebracht te begrijpen dat ... het vacuüm van ruimte, elke dag bevestigd door het experiment, een relativistische ether is. Maar we noemen het niet zo, omdat het taboe is. (Laughlin, Robert B., *A Different Universe: Reinventing Physics from the Bottom Down*. 2005 NY: Basic Books. pp. 120-121).*

Zelfs recente ontdekkingen zoals de zwaartekrachtgolven kunnen beter worden begrepen, niet als golven van de ruimte zelf, maar als golven in het substantiële aspect van ruimte - de ether. Deze overgevoelige 'chaos' - de 'wateren van het leven' - is de bron waaruit materie, energie en bewustzijn zich manifesteren en een nieuwe kosmische dag inluiden. Hoe dit gebeurt is het onderwerp voor een toekomstig artikel.

Vertaling: Mariël Polman

De voorwaarden voor occult onderzoek Annie Besant

Annie Besant (1847-1933) was één van de belangrijkste figuren van de vroege theosofische beweging. Ze trad in 1889 toe tot de Theosophical Society (TS) en werd in 1907 gekozen tot Internationaal President, een functie die ze tot haar dood bekleedde. Ze schreef talloze artikelen, brochures en vele boeken, waaronder *Esoteric Christianity*, *Thought Power*, *A Study in Consciousness*, *The Laws of the Higher Life*.

Dit artikel is een ingekorte weergave van de lezing die Annie Besant in juli 1905 gaf op het jaarcongres van de *Federation of European Sections of the Theosophical Society* (nu EFTS) in Londen. De lezing werd in zijn geheel opgenomen in het tijdschrift *Quest*, zomer 2012. De 'waarnemingen van de atomen' waarover zij in dit artikel spreekt, zijn waarschijnlijk afkomstig uit haar boek *Occult Chemistry: Clairvoyant Observations on the Chemical Elements*, dat zij samen schreef met C. W. Leadbeater.

Over occult onderzoek blijken veel misverstanden te bestaan en ik denk dat het goed is om te proberen u enkele problemen en voorwaarden voor occult onderzoek voor te leggen, en eveneens iets te zeggen over hoe men moet kijken naar personen die zich hiermee bezighouden.

Tegenwoordig zijn de omstandigheden rond het doen van occult onderzoek totaal nieuw in de wereldgeschiedenis. In het verleden sloot iemand zich volledig af van de massa en de drukte van steden of grote levensgemeenschappen wanneer hij geleidelijk de eigenschappen die nodig waren voor occult onderzoek ontplooidde. Op het moment dat de leerling van een grote leraar vermogens van astrale of mentale gebieden begon te ontwikkelen, werd hij tot afzondering opgeroepen. Hij werd omsloten door een sfeer die door de gedachten van zijn leraar kalm en sereen werd gehouden. Diens machtige aura diende als bescherming tegen de vele invloeden van buitenaf. Alles dat gedaan kon worden om zijn voertuigen te reinigen en zijn bewustzijn te versterken en te concentreren, werd voor hem gedaan. Hij moest natuurlijk min of meer ascetisch leven, maar dit was een zorgvuldige ascese, zonder overdreven ontberingen voor het lichaam en zonder enige disbalans in de opgelegde beperkingen: op het fysieke gebied werd het 'middenpad' gevolgd. De leerling mocht zijn lichaam niet zo afmatten dat er gevaar bestond voor een burn-out, en het ook niet 'in de watten leggen', want daardoor zou het niet gemakkelijk reageren op trillingen vanuit de hogere werelden. Deze procedure was gebaseerd op ervaringen die gedurende tienduizenden jaren werden geperfectioneerd. De omgeving en omstandigheden werden zo ingericht dat er zo min mogelijk problemen van buitenaf op de leerling af zouden komen.

Het is duidelijk dat voor degene die tegenwoordig occult onderzoek doet, onder de normale levensomstandigheden van alledag, of dat nu in het westen of in het oosten is, geen van deze voorzorgen bestaan. Vooral in het westen bestaat een zekere weerstand tegen dergelijke beperkingen, en psychische en spirituele ontwikkeling worden warrig door elkaar gehaald. Men stelt irrelevante vragen zoals: 'Maak het verschil voor de geest of ik erwtjes of karbonade eet?' Nou, nee. De geest houdt zich daar niet mee bezig, maar voor de voertuigen waarin de geest moet werken, maakt het wél heel veel uit. Ik moet u zeggen dat, als onderzoek wordt gedaan waarbij het lichaam wordt gebruikt, een vrij strikt dieetregime echt noodzakelijk is. Van de verschillende mensen op het pad van psychische ontwikkeling en occult onderzoek die de dieetbeperkingen hebben genegeerd, ken ik niemand die géén ernstige fysieke gezondheidsproblemen kreeg... Het volgen van een strikt dieet is noodzakelijk om de fysieke gezondheid van het lichaam te waarborgen. Kortom: alleen personen die zich aan de voorschriften en beperkingen houden kunnen zonder lichamelijke schade occult onderzoek doen.

Naast fysieke training is het noodzakelijk om de emoties onder controle te brengen en het denken te trainen om zich te concentreren. De eenvoudige reden hiervoor is dat in de vroege stadia van onderzoek veel problemen optreden met betrekking tot de aard van wat men ziet op het astrale en het mentale gebied: behoort wat men ziet werkelijk tot dat gebied, of zijn het projecties van de onderzoeker zelf? Dit is één van de meest vruchtbare bronnen van vergissingen: subtieler en moeilijker te vermijden dan veel mensen bij hun vroege onderzoekingen geneigd zijn toe te geven. Het moge duidelijk zijn dat, als de emoties en het denken niet onder controle zijn, de chaos op het astrale en mentale vlak onbeschrijflijk toeneemt. Daarom is het al vanouds gewoonte om niet alleen het lichaam te trainen en voor te bereiden, maar ook het bewustzijn onder controle te brengen voor wat betreft emoties en gedachten.

Het gaat echter niet alleen om wat men zuivering of reiniging noemt. Het betreft ook een hogere en subtielere ontwikkeling van alle voertuigen, van het fysieke lichaam zowel als het astrale en mentale. Er moeten bepaalde veranderingen in de atomaire structuur plaatsvinden om het bewustzijn van hogere gebieden omlaag te kunnen brengen naar de fysieke hersenen. Het gaat er niet alleen om bewust te zijn op die hogere gebieden, maar om het bewustzijn van die hogere gebieden te vertalen met de fysieke hersenen. Om dat doeltreffend te kunnen doen moeten er veranderingen en ontwikkelingen in de hersenen plaatsvinden: er moeten nieuwe en hogere hersenbanen worden ontwikkeld die open staan voor de stromingen vanuit de hogere gebieden, zodat ze fysieke instrumenten van bewustzijn kunnen worden. Aangezien fysieke materie maar traag reageert op alle inwerkingen, is het nodig om de tijd te nemen voor deze veranderingen. Ze worden tot stand gebracht door onvermoeibaar en welomlijnd exact te denken. Als dat wordt volgehouden, beginnen zich steeds meer subtielere hersenenbanen te openen. Dit is merkbaar door een zwaar gevoel in de hersenen. Als men dit negeert wordt het een steeds heviger pijn.

Neem als voorbeeld iemand die in zijn hersenen een aantal banen heeft ontwikkeld voor het bewustzijn tot op het manasisch gebied, en hij wil verder, naar het buddhische gebied. In het begin zal hij zijn fysieke bewustzijn verliezen en in trance raken. In die

toestand kan hij de nodige kennis vinden en deze overbrengen op het manasische gebied via de manasische banen in zijn fysieke hersenen. Als hij voor het eerst probeert zijn fysieke bewustzijn te behouden terwijl hij zijn buddhische bewustzijn gebruikt, zal hij grote fysieke druk ondervinden en kan hij dit maar heel kort volhouden. Heel geleidelijk, met fracties van seconden, kan hij die periode van druk verlengen, maar hij mag het nooit pijn laten worden, want pijn betekent absoluut gevaar, terwijl druk alleen een waarschuwingssignaal is. Hij moet dus niet alleen zijn fysieke hersenen voorbereiden op het werk, maar hij moet ook zijn astrale, en later zijn mentale lichaam op dezelfde manier reorganiseren.

Die reorganisatie is gemakkelijk te beschrijven. In het astrale lichaam bestaan centra die wij de zintuigcentra noemen (die zijn bij ieder van ons actief): zij bouwen de fysieke zintuigorganen op. De zintuigcentra in het astrale lichaam hebben niets te maken met astraal zien of horen, maar zijn alleen de blauwdruk aan de hand waarvan het bewustzijn voor zichzelf die zintuigen op het fysieke gebied vormt. Via deze zintuigcentra bereikt echter veel onbestemde astrale informatie de hersenen van 'onontwikkelde' (= hierin niet speciaal geschoolde) mensen: eenvoudige helderziendheid, vage voorgevoelens van naderend onheil, voorboden van gebeurtenissen en dergelijke. Dit komt allemaal doordat vibraties van komende gebeurtenissen in het astrale gebied diffuse trillingen veroorzaken in het astrale lichaam: het hele astrale lichaam vibreert mee. Als die trillingen de zintuigen bereiken, veroorzaken zij vaak beelden of geluiden. Iedere prikkeling van het zenuwstelsel in het fysieke lichaam veroorzaakt, als het een zintuig betreft, een effect in dat betreffende zintuig. Alles wat omlaag komt vanuit het astrale centrum dat met zien te maken heeft en dat het fysieke oog prikkelt, zal een beeld veroorzaken.

De occulte onderzoeker doet bij zijn onderzoek niets met deze zintuigcentra. Hij gebruikt juist die astrale centra die op het astrale gebied als zintuigen werken (net als de fysieke zintuigen op het fysieke gebied). Dit zijn de chakra's en de organen die daarmee in verbinding staan van het astrale lichaam zelf.

Waarnemingen op het astrale of mentale gebied zijn gebonden aan dezelfde wetten als waarnemingen op het fysieke gebied: je hebt te maken met bewustzijn dat een voertuig gebruikt om contact te leggen met een bepaald gebied. In principe is er geen verschil tussen waarnemingen die we op het fysieke gebied doen met onze ogen en oren en de waarnemingen die onze astrale ogen en oren doen op het astrale gebied. In beide gevallen zijn het waarnemingen, geen openbaringen. Het is geen plotselinge verlichting die de kijker objecten van een andere wereld openbaart. Verlichting behoort tot het innerlijke bewustzijn, niet tot de uiterlijke waarneming, of die nu fysiek, astraal of mentaal is. De resultaten van verlichting zijn totaal verschillend van die van occult onderzoek. Verlichting is helemaal geen onderzoek. Bij verlichting belicht het hogere denken het lagere denken: het hogere denken stuurt een lichtstraal en stelt het bewustzijn in staat tot begrijpen, maar niet tot waarnemen. Waarnemingen behoren tot de voertuigen, niet tot het bewustzijn. Het is dus een misvatting om te denken dat, als iemand bijvoorbeeld astrale helderziendheid begint te ontwikkelen, alles duidelijk wordt door een wonderbaarlijk proces van verlichting; dat is beslist niet zo. Verlichting berust op de ontwikkeling van (hogere) bewustzijn, dat is iets heel anders en dat moet

op heel andere manieren ontwikkeld worden. Het is het pad van de profeet, niet het pad van de occulte onderzoeker.

Laten we op de eerste waarnemingen op het astrale gebied eens enkele wetten toepassen waarvan we weten dat die op het fysieke gebied werkzaam zijn. Ik heb het over vroege waarnemingen, want ik wil u laten zien hoe deze door moeilijkheden worden omgeven. Aangezien de meest ervaren ziener door deze vroege stadia heen is gegaan, is het goed dat beginners enkele van deze moeilijkheden begrijpen bij hun eigen vroege astrale waarnemingen. Eén van de meest misleidende problemen, want enorm subtiel, is de vraag hoeveel het astrale oog waarneemt en hoeveel het denken, dat getraind is in fysieke ervaringen, toevoegt aan de waarnemingen van het astrale oog. Iedere leerling weet, dat, als hij zegt 'Ik zie dat en dat', of 'die en die' (op het fysieke gebied), die waarneming een grote hoeveelheid vroegere ervaringen van gelijksoortige waarnemingen bevat.

Dat betekent dat je eigenlijk niet zoveel ziet, maar met je denken veel meer aanvult dan dat je werkelijk ziet. Dat is de eerste moeilijkheid voor de astrale ziener. Hij ziet een astraal object, maar hij ziet het zoals een baby een fysiek object ziet: als een soort vlek, een omtrek, of misschien een kleur. Hij weet immers nog niets van astrale afstanden en kan zich geen verschillende dimensies voorstellen. Dat wat hij astraal ziet, verbindt hij nu met al zijn herinneringen uit het fysieke verleden: hij ziet een astrale omtrek met een fysieke inhoud. Dat weet hij niet en hij komt hier pas na veel ervaring achter. Dit is absoluut onontkoombaar, totdat zijn astrale ervaring geleidelijk een inhoud van astraal bewustzijn en geheugen heeft gevormd, en hij die geleidelijk leert te verbinden met zijn astrale blik. Vanaf dat moment zal hij nauwkeuriger in de astrale wereld kunnen zien.

Dat is de reden dat de verhalen van zieners, als ze over de hemel vertellen, voortdurend een kopie van de aarde weergeven, met gouden tronen, gouden straten, poorten van parelmoer, enzovoort. Zij hebben in de hemelse kleuren datgene 'gelezen' wat ze hier beneden verbinden met de (aardse) kleuren die ze zien. Het is zeker zo dat, als de leerling onderwezen wordt, hij sneller door dit stadium heen gaat dan wanneer hij helemaal alleen is, maar niettemin zal dit probleem bij zijn astrale schouwen lang blijven bestaan: bij sommigen maanden, maar bij velen jarenlang.

Een andere moeilijkheid is de verwarring van iemands eigen aura met de astrale kleuren. Dit komt duidelijk naar voren als je met verschillende zieners praat. Het zal je dan opvallen dat zij een bepaalde aura wel op dezelfde manier lezen, maar als je ze vraagt welke kleuren ze zien, dan noemen ze totaal verschillende kleuren. Die verschillende kleuren worden door de verschillende zieners echter wel op dezelfde wijze geduid. Als het bewustzijn in het astrale lichaam werkt, dan krijgt de ziener een duidelijke indruk van het temperament en bewustzijn van degene naar wie hij kijkt. Dat astrale beeld, dat al gekleurd is door de aura van de ziener, vermengt zich met de aura van de geobserveerde persoon en zo krijg je een mix van beide. Iets vergelijkbaars gebeurt op het fysieke gebied, en dat lijkt u misschien nog vreemder. Handlezers geven bepaalde namen aan de lijnen in de hand en daaruit lezen ze het karakter van de persoon. In India en in Engeland zijn de namen van die lijnen totaal verschillend, maar wordt hetzelfde karakter gelezen. De handlezer kijkt niet alleen

naar lijnen, maar baseert zich op de indruk die hij krijgt van het bewustzijn van de persoon wiens hand hij leest. Dat is sterker dan de lijnen op zich.

Een ander probleem komt voort uit de grote hoeveelheid gedachtevormen bij de eerste astrale observaties. Hoe vaak hebben we niet gezegd: 'Als een persoon uit het astrale gebied je prijst en vertelt hoe geweldig jij bent, wantrouw dan die astrale verschijning. Het is je hoge eigendunk die hier verschijnt als een gedachtevorm. Hij vertaalt jouw eigen ideeën over je verdiensten in een uitwendige getuigenis van de grootsheid van je ontwikkeling.' Onlangs ontmoette ik een overigens argeloze meneer die me vertelde dat stemmen hem verteld hadden dat hij aan zijn laatste incarnatie bezig was en dat hij geen zonde meer kon begaan. Ik begreep heel goed dat wat hij gehoord had de stem was van zijn eigendunk, en niet van een astraal persoon op het niveau van een Meester, zoals hij veronderstelde...

Deze problemen liggen natuurlijk voor de hand, maar ik wil er nadrukkelijk op wijzen dat zij veel hardnekkiger zijn dan de meesten van ons geneigd zijn te denken. De getrainde ziener blijft vatbaar voor deze missers in zijn waarnemingen, tenzij zijn training hem op de drempel van meesterschap heeft gebracht. In alle eer en deugd zal zijn temperament altijd zijn waarnemingen blijven beïnvloeden, en zal iets van hemzelf zich vermengen met wat hij ziet. Hoewel hij de eerste grove blunders waarbij gedachtevormen en begeertevormen worden aangezien voor hemelse en astrale inwoners, inmiddels ontgroeid is, zal een overblijfsel daarvan toch nog lange tijd aan hem blijven kleven.

En zelfs als dat overstegen is, is er nóg iets anders om rekening mee te houden als je boeken leest die zijn geschreven door mensen in wie deze vermogens gedeeltelijk ontwikkeld zijn. Je kunt vaak verschillen in waarneming vinden; zulke discrepanties zijn onvermijdelijk. Ieder mens neemt die dingen het beste waar die hem het meest aantrekken. Als drie of vier mensen je een verslag sturen, bijvoorbeeld over een vreemde stad, dan zullen deze verhalen, als men niet samen reisde, enorm verschillen. De één heeft gekeken naar architectuur, de ander naar het soort mensen, de volgende naar wat er in de winkels lag en weer iemand anders is naar bibliotheken of musea geweest. Dergelijke discrepanties zijn een goede test om te kijken hoe iemand observeert. Als je over iets algemeen veel detailverschillen tegenkomt, mag je aannemen dat men heel goed gekeken heeft. Ik zie deze discrepanties als waardevol, deels omdat ze tonen dat mensen werkelijk proberen om zelf te kijken zonder die grote gedachtevormen uit het verleden die zijn gevormd door eeuwen van denken, te herhalen. Ook waardevol, omdat dit de neiging van de theosofische student tegen gaat om op blind gezag aan te nemen wat anderen door zorgvuldig onderzoek geprobeerd hebben te zien. Niets is rampzaliger voor de ontwikkeling van een vaardigheid dan het voortdurend accepteren van waarnemingen die niet geverifieerd zijn. Hoe meer discrepanties, des te beter het is voor het zorgvuldig waarnemen van de andere wereld. We bevinden ons niet in een gebied van wonderen, maar op het gebied van waarneming, en menselijke waarneming kan zich op ieder gebied vergissen.

De hoeveelheid astrale waarnemingen die iemand kan doen, als hij tegelijkertijd in zijn fysieke bewustzijn werkt, is afhankelijk van de ontwikkeling van zijn voertuigen. Er zijn twee manieren van waarnemen: bij de ene observeer je terwijl je fysieke waarneming ook werkzaam is; bij de andere probeer je de uitwendige wereld buiten te sluiten. Hoe stiller je omgeving, des te gemakkelijker het zal zijn om het astrale licht ongehinderd zijn gang te laten gaan, terwijl je fysieke ogen open zijn. Deze manier van dubbel waarnemen vormt een aanzienlijke belasting voor het zenuwstelsel. Dat openbaart zich in een toenemende nerveuze prikkelbaarheid bij de persoon die het bewustzijn langs twee of drie lijnen tegelijkertijd gebruikt. Vaak wordt zo iemand prikkelbaarheid verweten. Natuurlijk zou het beter zijn als hij niet prikkelbaar was, maar het is bijna onvermijdelijk totdat meer vooruitgang is geboekt. Daarom werden mensen die dit werk deden vroeger van de buitenwereld afgezonderd, want als iemand astrale vermogens heeft ontwikkeld, en het fysieke lichaam tegelijkertijd gevoeliger wordt, komen harde geluiden zoals straatlawaai op het zenuwstelsel over als onweer. Alleen al het passeren van een vrachtwagen schudt het fysieke systeem alsof het een grote elektrische schok krijgt toegediend. Op deze manier treedt vaak nerveuze prikkelbaarheid op waartegen de ongelukkige vecht, maar die hij niet volledig kan beheersen.

Laten we verder gaan met de vraag hoe de onderzoeker de feiten kan achterhalen waar om gevraagd wordt: welke methode kan hij gebruiken en wat zijn de grenzen van zijn kunnen? Stel dat er een vraag wordt gesteld over de atomen zoals die zo'n tien jaar geleden leidde tot de waarnemingen van de heer Leadbeater en mijzelf. Het proces begon met stil worden. We gingen een week naar Box Hill, voor frisse lucht en een omgeving die niet vol was met allerlei gedachten en vibraties. We gingen in het gras liggen en sloten onze ogen. De volgende stap was om het zicht te intensiveren. Dat houdt een projectie in van de wil op het astrale centrum dat correspondeert met het zien op het fysieke vlak. Zo worden de fysieke zintuigen gestimuleerd, zodat het etherisch zintuig eveneens actief wordt, net als bij het normale zien. Het resultaat is een grote toename van de vibratiesnelheid in de ether die verbonden is met het fysieke oog. Tegelijkertijd ontstaat een snelle magnetische werking in de astrale chakra en het corresponderende fysieke centrum tussen de ogen. Zo ontstaat een gevoel van grote druk en snelle werveling tussen de beide ogen. Dan wordt de wil gericht om een atoom te vinden dat in de atmosfeer rondom ons rondzweeft en wordt er één uitgekozen. Je weet misschien niet wat het is, maar je hebt voor je geïntensiveerde blik de vorm van een atoom. Dat maak je sterker en sterker, net zoals je een microscoop scherp zou stellen, totdat de onderverdelingen van het chemische atoom duidelijk zichtbaar worden voor je intense blik.

Box Hill, Surrey

Het eerste wat je ziet, na het zien van het atoom als geheel, (door intensivering, net als het steeds meer uitvergroten) is de eerste onderverdeling van het atoom op het volgende etherische gebied, en door een verdere intensivering de onderverdelingen daarbinnen, steeds verder, totdat je bij het ultieme atoom komt. Als je verder probeert door te dringen, vind je plotseling een massa astrale materie. De observatie gaat door deze stadia, waarbij de wil gestaag aan het werk blijft tijdens een langzaam, zorgvuldig bezien van de onderdelen, net zoals je door een microscoop zou kijken. Als je hiermee klaar bent, ben je erg moe. Je hersenen, je zenuwen en je aandacht zijn uitgeput.

Bij een dergelijke taak is het absoluut noodzakelijk de aandacht onophoudelijk op dat ene object gevestigd te houden: je moet je aandacht een half uur achter elkaar vasthouden zonder af te dwalen. Dat proces moet je vervolgens keer op keer herhalen om er zeker van te zijn dat je geen fouten hebt gemaakt. Je slaat namelijk allerlei dingen over die je niet ziet en als je later teruggaat, ontdek je die dingen. Het is hetzelfde als een fysieke observatie met een microscoop: je moet het zowel zorgvuldig als herhaaldelijk doen. Geen enkel antwoord op deze zaken is de moeite waard, als het onderzoek niet op die manier is uitgevoerd. Onderzoek op het astrale gebied is even arbeidsintensief als onderzoek op het fysieke gebied.

Studenten stellen de meest bijzondere vragen. Daarom is het belangrijk dat zij zich realiseren dat het vinden van een eerlijk antwoord op één vraag wekenlang onderzoek vergt. U begrijpt hoeveel tijd de mensen die dergelijk onderzoek doen, nog over hebben na de andere dringende claims op hun energie en hun tijd. Je kunt niet veel van dergelijk occult onderzoek doen, tenzij je er veel tijd voor uittrekt en dat gaat ten koste van ander werk. Het is steeds een afweging welk werk het nuttigst is, niet voor een paar mensen, maar voor de wereld. Ik wil u vragen een beetje geduld te hebben met degenen die een zware werklast op de schouders hebben en die met de beste wil van de wereld niet de ontelbare vragen kunnen beantwoorden die over hen worden uitgestort. Op het moment dat één feit wordt vastgesteld, doemen er weer twintig nieuwe vragen op, en zodra één daarvan wordt beantwoord, komen er meteen een heleboel andere.

Er is één zeer grote moeilijkheid bij occult onderzoek die de waarde ervan voor de buitenwereld sterk beperkt: je hebt absoluut geen bewijs. Wij konden niet bewijzen wat we van de atomen waarnamen; we konden alleen maar zeggen dat we ze zagen. Als je naar iets kijkt, dan zie je het; je kunt er niets van bewijzen. We hebben niet de wiskundige, chemische, elektrische kennis die nodig is om het allemaal op een wetenschappelijke manier uit te leggen. De occulte onderzoeker wordt vaak van dogmatisme beschuldigd. Hij kan echter alleen zeggen: 'Ik vraag u niet om de resultaten van wat ik zie aan te nemen alsof ik ze zou kunnen bewijzen.' Hij heeft evenmin het recht om beledigd te zijn als iemand zegt: 'Ik accepteer uw waarneming niet.' Als het denken of de vooroordelen van anderen het verwerpen, kan hij alleen maar herhalen: 'Ik zie het', en dat is geen bewijs.

Wat is dan de waarde van occult onderzoek als we het niet kunnen bewijzen? Ik denk het volgende. Als wetenschappers het als werkhypothese zouden beschouwen, kan

het aanwijzingen geven die mogelijk hun onderzoek zouden kunnen vergemakkelijken en de ontdekkingen versnellen die anders lang zouden worden vertraagd. Ik claim niet meer dan dat. Ik denk niet dat een wetenschapper onze beelden zou moeten accepteren en denken dat ze waar zijn, maar ik denk, dat hij, als hij er iets in ziet, ze zou kunnen gebruiken als een aanwijzing in de richting van een mogelijke ontdekking. Daarom denk ik dat we door moeten gaan met het doen van dergelijke observaties, voor zover we kunnen en dat we ze moeten publiceren zonder rekening te houden met wat mensen zeggen. Laten degenen die de waarnemingen doen, zeggen: 'Dat is wat ik zie, maar misschien lees ik er conclusies in die er niet zijn. Misschien trek ik volkomen onjuiste conclusies. Ik doe mijn best, maar uw beste houding ten opzichte ervan is die van zorgvuldige analyse en nauwgezet onderzoek.' Ik denk dat de occulte onderzoeker het recht heeft om dat van uw kant te vragen. Want als je alles wat hij zegt blindelings slikt, dan zorg je dat hij, als hij een eerlijk mens is, zal aarzelen om het uit te spreken; terwijl, als hij oneerlijk is, hij u waarschijnlijk zal misleiden. De eerlijke mens laat het over aan de tijd om zijn waarnemingen te rechtvaardigen. Ik begrijp trouwens dat onze waarnemingen van de atomen inmiddels worden bevestigd. Ze zijn geverifieerd doordat langs andere lijnen wetenschappers geleidelijk wetenschappelijk bewijs hebben opgebouwd, dat wij nooit kunnen geven. Wij zijn slechts mensen die zien en de geziene feiten weergeven.

Iets anders om te onthouden is dat we niet alwetend zijn. Onze waarnemingen zijn vaak heel onvolmaakt. We zien een klein beetje van iets en geven het weer als het geheel, of we zien iets buiten zijn verband en dat geeft een verkeerde indruk. Er zijn zo veel moeilijkheden en zo weinig manieren om hulp te krijgen. Slechts weinig mensen hebben het punt bereikt dat ze rustig naar de astrale wereld kunnen kijken en kunnen vastleggen wat ze daar zien. Zij die dat kunnen hebben vaak moeite met het vergelijken van waarnemingen, omdat ze zo ver van elkaar verwijderd zijn. Dat maakt het moeilijk om elkaar te ontmoeten en krachten te bundelen waardoor waarnemingen kunnen worden bevestigd. Ik denk dan ook dat observaties die door slechts één persoon zijn gedaan, moeten worden weergegeven als zijnde alleen gezien door één persoon en dat ze opengelaten moeten worden voor een mogelijk latere bevestiging. Zo zouden we geleidelijk een hoeveelheid literatuur kunnen opbouwen, hoe klein ook, gebaseerd op occult onderzoek. Niemand wordt gevraagd iets aan te nemen en niemand wordt bekritiseerd als hij iets afwijst, maar het onderzoek zal geleidelijk worden geverifieerd door herhaalde observaties van verschillende mensen. Als dat gebeurt, zal occult onderzoek in onze theosofische beweging een belangrijke en nuttige rol spelen. Als verificatie niet plaatsvindt, is dat meer een gevaar dan een hulp. Sterker nog: het kan een dubbel gevaar zijn, want ten eerste kan de ziener worden misleid doordat hij geen andere observaties heeft om de zijne te corrigeren, en ten tweede kunnen de lezers worden misleid als zij die enkele waarneming van een feilbaar mens opvatten als een onfeilbare openbaring.

Ik pleit ervoor dat occult onderzoek wordt voortgezet onder de volgende voorwaarden: een bereidheid om te corrigeren als uit bredere kennis blijkt dat er fouten zijn gemaakt; een bereidheid om te herhalen en te verifiëren en geen observaties te accepteren zonder (her)onderzoek en zorgvuldige overweging. Als dat allemaal gebeurt, zal er geen gevaar in schuilen. Er is heden ten dage echter een ander probleem. Er zijn

maar enkele mensen die werkelijk kunnen schouwen en zij waarschuwen voortdurend dat ze zich mogelijk vergissen. Anderen die niet schouwen, zien die vergissingen niet, en vatten, mogelijk uit liefde en respect, kritiek op als belediging, terwijl het de beste hulp is die de onderzoeker kan krijgen.

Anderzijds zou ik willen zeggen dat kleinzielige kritiek, onvriendelijke opmerkingen en insinuaties die we ondervinden van degenen die misschien geen voorstander zijn van deze onderzoekslijnen, net zo kwalijk zijn als de overdreven ontvankelijkheid van de andere kant. Kunnen we niet redelijk en rationeel zijn en in deze zaken ons evenwicht bewaren? Geef de onderzoeker de ruimte, maar accepteer niets blindelings. Beschuldig hem er niet van dat hij verwaand, eigenwijs of dogmatisch is, omdat hij de dingen die hij ziet eerlijk en openhartig uitspreekt. Belemmer hem echter ook niet door blind vertrouwen waar intelligent denken wordt vereist.

Vertaling: Marianne Plokker

TVN-lid dat haar stoffelijk lichaam heeft afgelegd

In 2020 is mevrouw F.C. Watson uit Rotterdam overgegaan.

Zij was 82 jaar en lid sinds 1994

Moge onze liefde en dankbaarheid haar begeleiden op haar verdere zielereis.

BERICHTEN UIT HET LAND

Voor onze loges en afdelingen gold dat de covid-maatregelen begin 2020 tot annulering van vrijwel alle activiteiten leidden. Alles stond abrupt stil. Om die reden verdween de Activiteitenagenda uit Theosofia. We zijn een jaar verder en de vraag rijst hoe we met deze nieuwe situatie zijn omgegaan. Een belronde langs verschillende loges/afdelingen levert verrassend positieve geluiden op. De TVN bewijst over veel veerkracht te bezitten en een nieuwe vorm van saamhorigheid is ontstaan. Groepen die tot voor kort vooral intern gericht waren, slaan hun vleugels via zoom uit en leggen contact met groepen elders in het land.

Nieuwe uitdagingen worden aangegaan

Een gesprek met verschillende contactpersonen toont dat in veel groepen met succes van zoom gebruik wordt gemaakt.

Rotterdam is de voortrekker als het om zoommeetings gaat. Als eerste begonnen zij met lezingen via zoom. Ineke Vrolijk, Ronald Engelse, Hans van Aurich en Guido Lamot gaven als eersten zoomlezingen via Rotterdam. Al snel werden deze niet alleen door de eigen Rotterdamse leden, maar ook door leden uit het hele land bijgewoond. Sindsdien zijn veel groepen bij Rotterdam 'in de leer' gegaan en hebben eigen zoomsessies opgestart.

Het jonge Centrum **Nijmegen** (vijf jaar geleden gestart) heeft via zoom naast de veertiendaagse leesgroep, een actieve studiegroep Tetraktys/Tarot/Kabbalah en een derde groep op de zondagochtend. Niet slecht voor een beginnend centrum. Verrassend is dat inmiddels ook leden uit Amsterdam, Utrecht en Den Haag deelnemen.

Ook de leden van **Amersfoort** zijn zich onder regie van Guido Lamot gaan richten op zoombijeenkomsten. Zo wordt door enkele leden deelgenomen aan o.a. lezingen in Rotterdam en Antwerpen. Op 1 februari is gestart met zoom vanuit de eigen loge. Deze eerste sessie werd begeleid door Ingmar de Boer, die als host optrad. In maart wordt zelfstandig een zoombijeenkomst gehouden in samenwerking met Den Haag.

Ria Schopman (voorzitter **Den Haag**) meldt dat men al in juni 2020 is begonnen de maandelijkse studiegroep van Ineke Vrolijk via zoom te organiseren. Het Lichtfeest in december vormde de aanleiding om een eigen zoomabonnement te nemen, waardoor alle leden thuis met een kaarsje de ceremonie konden bijwonen. Ook voor de komende maanden is een vol programma via zoom beschikbaar. Een bijkomende factor is dat het logebouw aan de Laan van Meerdervoort onlangs is verkocht en de loge op zoek is naar een nieuwe ruimte. Zoombijeenkomsten zijn ideaal om die overgangssituatie door te komen.

Loge **Naarden** en ITC beschikken over voldoende ruimte om (kleine) fysieke groepen te kunnen ontvangen. Levensbeschouwelijke groepen vallen immers net als religies onder de uitzonderingen op de strenge covid-maatregelen. Ingmar de Boer merkt dat veel mensen fysieke bijeenkomsten toch bijzonder op prijs stellen. Hij noemt de GL-

cursus en andere groepen, zoals de meditatiegroep van Vereniging in Verandering, die op het terrein van Naarden veilig bijeen kunnen komen. Voor de leden in het land is de zoomcursus in vier modules “Geschiedenis van de filosofie voor theosofen” door Dr. Rico Sneller een goed voorbeeld van de mogelijkheden die ons juist nu verbinden. Ruim zestig leden namen deel aan de eerste module.

Ineke Vrolijk (**Arnhem**) gaat onverdroten door met haar lezingen, meditatie- en studiegroepen. Vanuit diverse plekken in het land worden haar zoombijeenkomsten uitgezonden, bijvoorbeeld vanuit Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Utrecht. Fysieke groepen zijn doorgeschoven tot het weer verstandig is samen te komen. De plannen voor de Plato-groep in Arnhem staan even op sterk water, maar worden niet vergeten.

Zeeland is een jong Centrum, dat niet kan bogen op een groep oude getrouwen. Omdat men beschikt over een ruim eigen logegebouw is het tot half januari 2021 mogelijk geweest in opgesplitste groepjes fysiek bijeen te komen. Hierbij werd gebruik gemaakt van de uitzondering op de covid-maatregelen die geldt voor levensbeschouwelijke groepen. Maar na de verscherpte maatregelen van half januari bleek dit door sociale druk van de omgeving niet meer mogelijk. Op 7 februari is de studiegroep met veertien personen voor het eerst via zoom bijeengeeweest. Het ligt in de bedoeling het Krishnamurti-studiejaar via zoom te vervolgen.

Klaar voor de toekomst

De opsomming hierboven is niet uitputtend, want ik heb niet iedereen gesproken en de ruimte voor dit artikel was beperkt. Wellicht kan deze formule in komende Theosofia's worden voortgezet, zodat regelmatig aandacht kan worden geschonken aan ontwikkelingen in het land. Slechts enkele groepen hebben het besluit genomen pas door te gaan als ze weer fysiek bijeen kunnen komen. Hun leden kunnen zich desgewenst aansluiten bij de zoomlezingen van andere groepen. Dit laatste is één van de verworvenheden van deze tijd. Hoewel enkele studie- en meditatiegroepen ervoor zullen kiezen besloten te blijven, kunnen met name lezingen aan een groter publiek worden aangeboden. Hierdoor wordt de discussie breder en komt kruisbestuiving tussen theosofische groepen tot stand.

Voor de sprekers is het wegvallen van de reistijd een voordeel. Kortom, het blijkt dat de leden van TVN open staan voor nieuwe ontwikkelingen en niet bij de pakken neerzitten. Er is volop beweging!

Wij hebben immers geleerd dat het universum constant in beweging is. Daarom zullen we ons gemakkelijker dan anderen schikken in veranderingen.

Sinds de start van de Theosophical Society hebben we wereldoorlogen en drastische veranderingen ondergaan, waarna we steeds ons hoofd hebben opgericht en ons pad hebben vervolgd. Ook nu is dat weer het geval.

Saskia Campert

Adressen Theosofische Vereniging

Secretariaten van loges (l) en centra (c), (b) = met bibliotheek

- Amersfoort (l,b):** Marian van der Pijl, M.Rossaartpad 8, 3813 CV Amersfoort
E-mail: amersfoort@theosofie.nl - 033 480 5653
- Amsterdam (l,b):** Bijeenkomsten: bovenzaal Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam
Contact: Mw. M. Polman - E-mail: logeamsterdamtvn@xs4all.nl
Website: amsterdam.theosofie.nl
- Apeldoorn (c):** Mw. M.W. Meek-Mennega, Burg. Tutein Noltheniuslaan 3
7316 BD Apeldoorn - E-mail: apeldoorn@theosofie.nl
055 522 1983 - Website: apeldoorn.theosofie.nl
- Arnhem (l,b):** Bijeenkomsten: Boeksalon boven Boekhandel Hijman Ongerijmd,
Grote Oord 15, 6811 GA Arnhem
zij-ingang avonden: Varkensstraat 24, 6811 GA Arnhem
Contact: Ineke Vrolijk - E-mail: inekevrolijk@hetnet.nl
026 351 5355 - Website: www.theosofieinarnhem.wordpress.com
- Assen (c):** Mw. B. Kicken, Achterweg 23, 7874 TM Odoornerveen
E-mail: assen@theosofie.nl - 0591 785332 of 06 2847 9127
Website: www.theosofie-assen.blogspot.nl
- Den Haag (l,b):** Contact: Jaap Trouw - E-mail: tvndenhaag@gmail.com
Website: www.theosofiedenhaag.nl
- Groningen (l,b):** Marjan Snakenborg, Kerkeweg 32, 9917 PJ Wirdum,
E-mail: m.j.snakenborg@gmail.com - 0596 203476
Website: www.loge-groningen.blogspot.nl
- Haarlem (c):** Bijeenkomsten: Rijksstraatweg 628 - 2026 RH Haarlem
Contact: Dhr. A Robinson - E-mail: arthurrbsn30@gmail.com
023 532 3193 - Website: haarlem.theosofie.nl
- Leeuwarden (c,b):** Mw. J.H.E. de Grijs-Mulder, Lepeltjesheide 85
8471 WC Wolvega, 0561 614 067
- Naarden (l,b):** Ingmar de Boer - E-mail: naarden@theosofie.nl - 035 694 01 80
- Nijmegen (c):** Bijeenkomsten: Hatertseveldweg 284 - 6532 XX Nijmegen
Contact: Annette Leenders-Siebers - E-mail: nijmegen@theosofie.nl
024 377 2951 - Website: www.theosofienijmegen.wordpress.com
- Rotterdam (l,b):** Bijeenkomsten: Provenierssingel 41, 3033 EG Rotterdam
Contact: Piet Peters - E-mail: tvnrotterdam@versatel.nl - 078 6130 003
- Utrecht (l,b):** Bijeenkomsten: Kruisstraat 307, 3581 GK Utrecht
Contact: Marijke Ahsmann - E-mail: secretarislogeutrecht@gmail.com
06 3636 4873 - Website: utrecht.theosofie.nl
- Zeeland (c,b):** Saskia Campert, Vrijheidslaan 10, 4484 RE Kortgene
E-mail: zeeland@theosofie.nl - 0113 854243
Website: zeeland.theosofie.nl
- Zwolle (l,b):** Bijeenkomsten: Enkstraat 44 - 8012 TX Zwolle
Contact: Mw. C. Kerksen - E-mail: c.kerssen@online.nl - 06 4146 9767

Adressen België:

- Antwerpen**
Bijeenkomsten: Milisstraat 22, B-2018 Antwerpen
Loge Antwerpen (l,b): E-mail: loge.antwerpen@ts-belgium.be - 0032 476 879 968
Witte Lotus (l,b): Website: www.logewittelotus.be
E-mail: loge.witte.lotus@ts-belgium.be & info@logewittelotus.be
0032 486 631 997 & 0032 476 879 968
- Open Paradigma (l,b): E-mail: loge.open.paradigma@ts-belgium.be
- Brussel (l,b):** Bijeenkomsten: Geuzenplein 8, B-1000 Brussel
E-mail: info@ts-belgium.be
- Gent**
Bijeenkomsten: Kollekasteel, Groenestaakstraat 66-68, B-9030 Mariakerke
Tak Vrede (l): E-mail: tak.vrede@ts-belgium.be - Website: theosofiegent.be

Secretariaat, Uitgeverij en Theosofische boekhandel Adyar, Bibliotheek

Tolstraat 154
1074 VM Amsterdam
Telefoon 020 6765672
E-mail: info@theosofie.nl
Website: www.theosofie.nl
Facebook:
Theosofische Vereniging in Nederland
Open:
woensdag t/m zaterdag
van 13:00 - 17:00 uur

Hoofdbestuur

Wim Leys (voorzitter)
06 3374 0008
Ingmar de Boer (vicevoorzitter)
Carrie Verhoeven (secretaris)
Frans Meijer (penningmeester)
Richard van den Boomen (lid)

Lidmaatschap

Contributie € 74,-
(incl. Theosofia)
gezinsleden € 37,-
(zonder Theosofia)

Aanmeldingsformulieren
zijn bij het secretariaat
verkrijgbaar of via de
website.

Betalingen

t.n.v. Theosofische Vereniging
in Nederland, Amsterdam
ING - IBAN:
NL31 INGB 0000 1919 10
BIC: INGBNL2A

Internationaal Theosofisch Centrum

Valkeveenselaan 19
1411 GT Naarden
035 694 5121
E-mail:
info@itc-naarden.org
Website:
www.itc-naarden.org

België

Geuzenplein 8
B-1000 Brussel
Sabine Van Osta (voorzitter)
0032 486 631 997
E-mail:
president@ts-belgium.be

The Theosophical Society (Adyar)

The Theosophical Society (TS) is op 17 november 1875 te New York opgericht door H.P. Blavatsky, H.S. Olcott en anderen. De TS heeft haar internationale hoofdkwartier te Adyar, Chennai, India, en is actief in zestig landen; de Theosofische Vereniging in Nederland is de Nederlandse afdeling van de TS. Om verwarring met andere theosofische groepen te voorkomen wordt in *Theosofia* achter de officiële naam 'The Theosophical Society' tussen haakjes '(Adyar)' vermeld.

The Theosophical Society (Adyar) bestaat uit studenten die bij iedere religie aangesloten kunnen zijn, of bij geen enkele. De leden hebben met elkaar gemeen dat ze de drie doeleinden van de vereniging onderschrijven (zie achterkant omslag), dat ze religieuze tegenstellingen willen oplossen, dat ze mensen van goede wil bijeen willen brengen ongeacht hun religieuze overtuiging, dat zij religieuze waarheden willen bestuderen en de resultaten van die studie met anderen willen delen.

Zij zijn niet door een gemeenschappelijk geloof met elkaar verbonden, maar door het gezamenlijk zoeken en streven naar waarheid.

Zij zijn van mening dat waarheid gevonden kan worden door studie, door reflectie, door zuiverheid van leven en door toegewijd te zijn aan hoge idealen.

Zij zien waarheid als dat wat de moeite waard is om naar te streven, niet als een dogma dat wordt opgelegd door een autoriteit.

Zij vinden dat een overtuiging het resultaat zou moeten zijn van individuele studie of intuïtie, en niet daaraan vooraf zou moeten gaan, en gebaseerd zou moeten zijn op kennis, niet op aanname.

Zij zijn tolerant jegens allen, ook jegens hen die intolerant zijn, niet als een voorrecht om te verlenen, maar omdat ze dat als hun plicht beschouwen.

Zij trachten onwetendheid weg te nemen in plaats van deze af te straffen.

Zij zien elke religie als een uitdrukking van de goddelijke wijsheid.

Zij geven er de voorkeur aan om religies te bestuderen in plaats van deze te veroordelen, om goddelijke wijsheid in praktijk te brengen in plaats van mensen ertoe te bekeren. Zoals waarheid het doel is, is vrede het wachtwoord.

Theosofie is de belichaming van waarheden die aan de basis liggen van elke religie en waarop geen enkele godsdienst het alleenrecht kan doen gelden.

Theosofie biedt een filosofie die het leven begrijpelijk maakt en die laat zien dat de evolutie geleid wordt door rechtvaardigheid en liefde.

Zij geeft de dood haar juiste plek, als een steeds terugkerende gebeurtenis die de poort opent naar een voller en stralender bestaan in een leven dat geen einde heeft. Theosofie geeft de wereld de wetenschap van de geest terug, door de mens te leren de geest te zien als zijn werkelijk zelf, en zijn denkvermogen en het lichaam als de dienaren daarvan.

Theosofie verheldert de geschriften en leringen van religies door hun verborgen betekenis te ontsluiten en aldus de juistheid ervan aan het denkvermogen aan te tonen, zoals de gegrondheid ervan altijd bewezen is in de ogen van de intuïtie.

Leden van de TS bestuderen deze waarheden, en theosofen trachten ernaar te leven.

Iedereen die bereid is te studeren, tolerant te zijn, naar het hoogste te streven en volhardend te werken, is welkom als lid.

Het is aan elk lid zelf om een ware theosoof te worden.

Foto: Utrecht universiteitsbibliotheek

De missie van de Theosophical Society (Adyar) is:

***Het dienen van de mensheid
door het ontwikkelen en verwerkelijken
van een zich steeds verdiepend inzicht
in de eenheid van alle leven, de tijdloze wijsheid
en spirituele zelf-transformatie.***

De doeleinden:

***Het vormen van een kern van de universele
broederschap der mensheid zonder onderscheid
van ras, geloof, geslacht, kaste of huidskleur.***

***Het aanmoedigen van de vergelijkende studie
van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap.***

***Het onderzoeken van onverklaarde natuurwetten en
van de vermogens die in de mens latent aanwezig zijn.***

Wilt u deze *Theosofia* digitaal bekijken ?

Scan de QR code hiernaast

of ga naar

www.theosofie.nl/tijdschrift-t/editie-2021/maart/